

Mõniste valla koolide kroonika

lk.1

Mõniste koolides on olnud palju õpetajaid ja koolijuhatajaid, kuid nad on elanud nähtavasti nagu tuli toores puus. Ühtegi mälestust ega ühtegi kirjeldust ei leia kuskil Mõniste koolide kohta ehk küll Mõnistes koolid üsna varakult olid, nii umbes 1800. aasta ümber ja veel varemgi. Selleaegsete koolide õpetajad oleks võinud nii väga palju huvitavat järeltulijatele jätta ümbruskonna elust ja olust, headustest ja halbustest.....

Ajahammas aga teeb oma tööd edasi, sellepärast et veel päästa, mis võimalik vanade inimeste mälestuste läbi mujalt kokku korjates otsustasin seda kõike siia kokku võtta. Siin võib olla ehk mõni liialdus või mõni kõrvalekalldumine tõe oludest, sest inimeste seas vanad mälestatavad asjad ikka vähehaaval muutuvad, sest igaüks leiab omalt poolt mõne sõna juurde või jätab maha kui ta muistseid mälestusi edasi annab, kuis siiski võib uskuda, et see kaunis kindlal alusel seisab. Osalt on siin tarvitet ka Hargla kiriku arhiivis olevat vana koolide revideerimise raamatut, kuid kirikuisandad, vist tema "agara" töö pärast hingede kallal, ei ole ka suurt midagi järele jätnud, ainult mõned katkendid.

Esimesed teated koolide üle Mõnistes on 1786. a. 23.märtsist. Siis on kindel, et Mõnistes Saru külas (praegu Saru vald) on ainus kool. Kool asub ruumikas rehetoas. Õpetajaks on Tanni Henno, tubli mees omas ametis. Õpetab lugema ja kirjutama. Palka on temal ühe päeva maa, terve aasta teost vaba, niisama ka maksudest vaba. Lapsed käivad korratult koolis: sügisel umbes 50 last, kevadel on nendest koolis ainult 20 last. See korratu kooliskäimine on osalt ka sellepärast, et kohalik Hargla kirikuõpetaja on lubanud paljudel oma lapsi ise kodus õpetada.

lk.2

Kas koolivanem ei täida hästi oma kohuseid, sellepärast otsustatakse, et koolivanem peab igal nädalal kord ja kirikuõpetaja iga kuu üks kord kooli vaatamas käima. Selle otsuse tegijat ei ole teada. Arvatavasti selleaegne mõisate omanik v. Kosküll, sest tema nõuab, et kõik lapsed peavad koolitatud saama. Et aga kõik ühte ruumi ei mahu ja ka liiga kaugel on käia, siis lubab v. Kosküll veel kaks uut koolimaja ehitada 7 sülda pikad ja 4 sülda laiad, akna, ahju ja korstnaga ja niiviisi, et ka kooliõpetaja koolimajas korteris võib olla. Palgaks määrati igaühele 8 vakka rukkeid, 6 vakka otri, 4 puuda soola ja 2 naela küünlaid. Nimetet palk tuleb lastevanematelt sisse nõuda. Edasi puuduvad andmed kuni 1826.aastani.

1826.aastal lahkub Mõnistest v. Kosküll ja asemele tuleb v. Wulf. 1826.aastal on juba trahv koolides, sest puudujatele määratakse 8 kopikat trahvi nädalas. Niisiis võib sellest arvata, et kooli sunniti lapsi tõsiselt. Edasi 1827, 1828-1830. a. oldi koolidega üldiselt rahul. 1830. aastal trahv 10 kopikat nädalas. Teised andmed puuduvad. 1830-1837. aastani ei ole muud teada, kui oldi koolidega rahul. 1837. a. leidub praosti visitatsiooni märkus, et võtta kooli eesõigusega nimelt vanemate peremeeste poegadest tublisid põllumehi

kasvatada. Õpetus algas 7-eluaastast. 1836. aastal ei käi lapsed korralikult koolis ja ei nõutagi seda, sest on üleüldine viljaikaldus ja rahe palju kahju teinud. 1837-1846.ei ole mingit mälestust.

1846.aastal on esimene märkus ka Mõniste valla Ädeste ja Lutsupalu (praeguse Horsti talumaa peal) koolide kohta. Ädestest on aprillikuus õpetaja ametist lahti saanud ja asemele saanud Peeter Kuus. Lutsupalus on sellel ajal Johan Pedai, kes aga joob ja järgmisel aastal saab lahti, asemele saab Taheva kooli abiõpetaja Hans Liiva. Nähtavasti on Ädeste ja Lutsupalu koolid kaunis vanad ja vist v. Koskülli soovi peale Mõnistesse ehitatud need kaks kooli.

lk.3

Enne Peeter Kuust olnud Ädестes olev õpetaja vist kirjutada ei oska, sellepärast leidub märk IKS.

1848.aastal ei saa Lutsupalu kooliõpetaja oma palka kätte ehk küll v. Wulf lubab. 1855.a. on märkus, et ei leidu Harglas isikuid, kes kooli lastele armsaks teeks, mispärast peab leppima olemasolevate õpetajatega. 1855. a. on märkus, et Lutsupalu koolimaja peab tingimata parandatud saama. 1857.a. Lutsupalu koolimaja korda seatud. Sellel aastal peetud õpetaja poolt neljanädalane "koolmeistrite kursus", mida ka järgmisel aastal lubati korraldada. 1859.a.on peetud ülekihelkonnaline pidu. 1860. aastal Ädесте kool üle kihelkonna kõige parem. 1862. a. Lutsupalu koolimaja korratu, vana ja külm, ei kõlba parandada, vaid tarvis uut. Sellepärast palju lapsi ka kodus. 1863.a Lutsupalu kool pikse läbi maha põlenud. Tahetakse uus ehitada, mida sügiseks vaja valmis saada.

1864. aastal ehitati Lutsupalu kooli asemele Kuutsile uus koolimaja. 1865. aastal Ädесте kool P. Kuuse juhatusel kihelkonna kõige parem .

1866. aastal ei ole Mõniste Kuutsi kooli õpetaja palka kätte saanud.

1868. aastal saab Kuutsile abiks Otto Kuus (palk 4 vakka rukkeid, 4 vakka otri. Peale Hans Liiva saab Kuutsile õpetajaks Mihkel Eichenbaum

1874. aastal toodi Ädесте kool Liisa poole (Liisa talu) ja hakati kutsuma Liisa kooliks, kuna Kuutsi kooli kutsutakse Peetri kooliks. Liisa kooli õpetajatest on teada Jaan Kõiv, abilisena Kirchenberg- tubli koolimees, kuid suur joodik. See Jaan Kõiv on Valgamaa koolinõuniku August Kõiva isa. Pääle Jaan Kõiva on seal õpetajateks Jaan Lepp ja Jaan Kokk- esimene koolijuhataja. Kuutsil on kõik see aeg Mihkel Eichenbaum. Nende töödest ei ole midagi järele jäänud. Veel on olnud P. Valdman Nuustakult –tubli õpetaja ja keegi Rodima- vähese haridusega.

lk.4

J. Kõiv suri 1884.a. Selsamal aastal valiti Liisale Lepp ja Kokk. Kummagi koolitööst ei ole suurt midagi teada. Kuid Liisa koolist on siiski vana kirjavahetust alles jäänud, mida selle raamatu juures tuleb alles hoida. Kuutsi koolist ei ole ühtegi paberit alles.

1898.aastal kaotati mõlemad koolid ja ehitati Kuutsile vasta vallamaja uus kahekordne puust koolimaja, kuhu mõlemad koolid ühte pandi kolme õpetaja hoolele. Õpetajateks olid Jaan Lepp, Jaan Kokk ja Mihkel Eichenbaum. Maja on kaunis suur, kirikuõpetaja Paslacki plaani järele ehitet. See on olnud väga ilus plaan, kuid valla nõukogu eesotsas vallavanemaga on arvanud, et neile nii head maja koolimajaks tarvis ei ole ja on sellesse plaani palju muudatusi teinud, nii et majast ei tulnud sugugi nii hea maja nagu koolimajaks tarvis oleks olnud. Kõige rohkem on mindud selle peale, et õpetajatele mitte ilus maja elamiseks ei saaks. Nagu mõni selleaegne valla nõumees tõendab, et kui vallavanem läinud mõisasse koolimajale palke ostma, olevat mõisnik Ed.v. Wulf teinud ettepaneku, et tema annab omast Tiitsa karjamõisa kivilöövist hinnata niipalju telliskive, et maja ehitada telliskividest. Vallavanem ja mõned nõunikud (Peeter Paas Tämbalselt) on arvanud, et härра käest ei võivat niipalju kingitust vastu võtta, seega saavat härра suurt kahju.

Õpilasi oli uues koolis 100 lapse ümber.

lk.5

Õpetaja Jaan Kokk lahkus Mõnistest talvel kooliajal ja kevadel kõrvaldas inspektor ka Mihkel Eichenbaumi. Suvel valiti nende asemele Richard Peetri p. Nemvalts ja P. Jaani p. Nemvalts. See oli arvatavasti 1900.või 1901.a. Kokk'a asemel töötas kevadeni kolmanda õpetajana keegi ??? 1901 /1902.a lahkus Mõnistest ka Jaan Lepp- põhjus vald ei kõrgendanud palka ja asemele valiti Jaan Hansu p. Paltser. Palgaks 1901. a. oli Lepal 150 rubla, R. Nemvaltsil 100

rbl. ja P. Nemvaltsil 150 rbl.1903. a. Paltseril 200 rubla, R. Nemvaltsil 110 rbl. ja P. Nemvaltsil 150 rbl.

Õpilasi oli 1901.a. 113, 1902.a. 114 ja 1903.a. 121 ning 1904.a.124 õpilast. J. Paltser lahkus Mõnistest 1905/1906.a. ja tema asemele tuli koolijuhatajaks keegi Põld. Pärast lahkus R. Nemvalts ja asemele tuli Jaan Jaakson.

Põld ja Jaakson olid tublid õpetajad, võib ütelda, et nad hakkasid ka kooli ümbrust kaunistama. Istutasid koolimaja ette väikese pargi ja piirasid selle aiaga ümber. Kuid seda ei näinud heameelega valla rentnik, kes ka koolimajas elas ja juhtus nii, et kui päeval puid parki istutati- need öösel üles kisti ja latvu pidi maa sisse istutati. Üldiselt peab ütlema, et Mõniste inimesed väga kadedad on selle pääle, kui näevad, et teine midagi kaunistab ja et Mõniste inimesed väga riiakad on. Õpetajad pidasid isegi öösiti vahti ja suure hädaga jäeti puud rahulikult kasvama. Võitsid õpetajad.

lk.6

Needsamad õpetajad ehtasid koolimaja ette ka ringi. Võideldi küll vastu, kuid töö koolimaja kaunistuseks võitis. Viimaks mitmeaastase võitluse järel lahkus koolijuhataja Põld ja asemele tuli koolijuhatajaks Kusta Eichenbaum. Nahalt, endise kooliõpetaja Mihkel Eichenbaumi vennapoeg- väga suur enesearmastaja ja ühtlasi ka suur kirikukummardaja. Sellel samal aastal lahkus ka õpetaja J. Jaakson., kelle asemele Eduard

Kolk Saru vallast valiti. See oli 1910. aastal. Õpilasi oli koolis sellel ajal 80-90. Õpetaja Ed. Kolk oli siin ainult 2 aastat ja läks ära Saru valda õpetajaks. Õpetaja Ed. Kolga asemele valiti mind, Eduard Ploomipuu, õpetajaks 5. okt. 1912.a. Õpilasi oli siis 80 ümber.

Töötasime koos K. Eichenbaumiga kaks aastat so. 1912/13 ja 1913/ 14 õa. Siis puhkes lahti ilmasõda ja K. Eichenbaum mobiliseeriti kohe algul ja mina üks nädal hiljem. 1914. a.

kevadepanime kooli hääks peo toime, millest 74 rubla puhast tulu järele jäi. Nagu pärast

kuulsin, olla see raha K. Eichenbaumi palgast maha arvatud ja valla kassasse pandud, kuhu ta ka kadus. Õpetaja K. Eichenbaum sai järgmisel aastal, 1915.a.sõjas surma.

1913.a. pühitseti Vene keisrite Romanovite suguvõsa 300 aastast juubelit ja meie kool muretses selleks ajaks Vene riigi lipu. Nimelt panid selleks õpilased raha kokku koolijuhataja K. Eichenbaumi algatusel. Pärast revolutsiooni ajal oli Lätimaalt tulnud sõjavõgenejad selle puruks rebinud. Et sellest ajast kõik paberid kadunud, siis ei saa seejuures pikemalt peatada. Õpetaja Eichenbaumi asemele valiti koolijuhatajaks H. Ploomipuu ja õpet. Ed. Ploomipuu asemele Richard Paas.

lk.7

H. Ploomipuul oli linnakooli haridus. Paas oli ka linnakooli haridusega mõisavalitseja. Paas ei püsinud kaua ja läks poole talve ajal, so. 1914.a. lõpul ära. Asemele valiti Viktor Orro, see oli kuni kevadeni ja kevadel lahkus ka. Asemele valiti keegi preili Kalamees. See püsis ühe aasta. Palka said kõik need õpetajad sama palju kui meiega so. juhataja 250 rubla ja õpetaja 200 rubla aastas. Kuna ka mina sõjaväes olles palka edasi sain. 1916. a. mobiliseeriti sõjaväkke õpetaja- juhataja Hugo Ploomipuu ja asemele valiti August Pehlak. Õpetaja Kalamehe asemele valiti preili Miili Kala. Kõik need ajutised õpetajad olid ilma kutseta, kellel koolitöö tundmata. Nagu nad ise pärast rääkisid, on koolielus väga palju korratusi ette tulnud. Kooli kord oli nii puudulik, nii et õpilased juba üksteise voodikotte põletasid. Iga nädalaga läks asi pahemaks. Et kuidagi korda kooli tagasi saada, hakkas valla volikogu kõrgemate ametiasutuste ees palveid avaldama, et Eduard Ploomipuu sõjateenistusest vabastataks. Isegi keisri nimele saadeti palve. Kõik tagajärjeta. Õpilasi oli- sellest ajast on vana õpilaste sissekirjutusraamat alles:

1914/15-86, 1915/16-71, 1916/17- 89.

Tuli Vene revolutsioon, sõjavägi lagunes, kõik hävines. Said võimule enamlased. Selleaegne enamlaste vägede ülemjuhataja lipnik Krõlenko päevakäsuga lasti kõik õpetajad sõjaväest koju. Nii sai ka koju Ed. Ploomipuu. 30.dets. 1917.a. v.k.j., kes ka otsekohe koolijuhataks valiti. Õpetaja A. Pehlak vabastati ametist kui suur "hansi"- omakeedetud viin –tarvitaja. Kuid nimetatud ajutine juhataja A.Pehlak ei andnud ametit üle enne kui jaanuari lõpul 1918.a.

lk.8

Sellel ajal asus koolimaja alumisel korral 4. Vene Põhja väerinna teehituse osakond. Koolimaja oli korratu. Õpilastel ei olnud õieti, kus elada ehk olla.. Õpilaste käes oli ainult 3 klassiruumi. Varem, so. 1917.a. suvel olid koolimajas läti sõjapõgenikud. Need olid peaaegu kogu kooli inventari ära rikkunud, muuseas ka oreli, mis oli muretsetud näitemüügi rahaga arvatavasti 1889.a.

Aeg oli segane nii poliitikas kui ka koolitöös. Varsti lahkusid Vene sõjaväed ja 22. või 23. veebruaril 1918.a. tulid Saksa okupatsiooniväed sisse. Mõne päeva pärast asusid nad ka koolimajja. Peatusid siin ümber ühe nädala. Ära minnes jätsivad maja väga mustana järele- inimeste väljaheited olid klassis ahju taga nurgas. Koolitöö seisis. Mõne päeva pärast peatusid teised saksa sõjaväeosad jälle koolimajas mõne päeva. Ka need lahkusid. Nüüd võis jälle koolitöö jätkuda kuni kevadeni. Suveks anti õpetajatele käsk saksa keele kursustele minna. Hargla kihelkonna õpetajatele korraldati kursused koos Karula kihelkonna õpetajatega. Kursuste juhatajaks oli Karula õpetaja. Et see haiglane oli ja võib-olla ei tea mis veel muil põhjusil, ei pannud tema selle saksa keele päale liiga suurt rõhku. Kõiki, kes me kursustel olime, ühendas miskisugune iseäraline püüd- kas oli see tingitud rahvustundest või Saksa survest, kuid saksa keele õppimise asemel valmistasime pidu, mille jaanipäeval 24. juunil 1918.a. Karula mõisas toime pandsime. Kõik ettekanded olid eesti keeles. Üle jäi kaunis summakene, mille annetasime Eesti Kirjandusseltsile eestikeelsete koolirahvatute kirjastamiseks.

Algas 1918/1919 kooliaasta täiesti Saksa surve all.

lk.9

Kohaliku kihelkonna kõiki õpetajaid nimetati koolide järelevaatajateks. Õnneks ei püsinud Saksa võim kuigi kaua ja varsti pidid nad lahkuma. Õpilasi tuli sellel aastal kooli kõigest 57 last. Sakslased lahkusid ja otsekohe tulid kommunistlikud väed sisse. Koolimaja läbi otsides leidsid ka koolijuhataja Ed. Ploomipuu toast keiser Nikolai pildi. Selle järele aeti koolijuhatajale süü- olla monarhist ja taheti arreteerida. Õnneks päästis minu sellest kimbatuses Punaväe pataljoniülem- ka üks endine vene rahvuskooli õpetaja. Ta tegi selgeks, et see pilt oli kooli inventarist.

Ametist lahkus õpetaja M. Kala ja asemele valiti Olga Sarapuu.

Hakkasid heitlused Eesti rahvaväe ja kommunistlike vene vägede vahel. Oli ka võitlusi koolimaja ümbruses. Nii oli kord veebruari või märtsikuul. Kooli juures seisis kaks kompanjoni Tartu Kaitsepataljonist- punased tulid päale. Oli lahing kooli ümbruses. Õpetajad põgenesid lastega ühte magamistuppa, kus varjasid endid telliskivist vaheseina varjus. Järgmisel päeval pärast lahingut lõpetati koolitöö ja õpilased lasti koju. Kodus olid õpilased kuni punased said välja aetud. Varsti tulid nad jälle tagasi ja koolitöö tuli sellel kooliaastal jäädavalt katkestada. Maikuul, nimelt 27. mail 1919. aastal põgenesid punased sõjaväed jäädavalt Mõnistest. Eelpool nimetatud 27. mai on Mõniste vabanemise päev.

1919/ 20 kooliaasta

Suvel korraldati Vabariigi Haridusministeeriumi poolt õpetajatele Võrus edasiharimise kursused. Õpetaja Olga Sarapuu astus ametist ära kui enamlaste poolt valitud. Asemele valiti Ella Hanimägi

lk.10

Et möödunud kevadel ja talvel koolimaja väga tihti suurtükitule all seisis, siis olid majal enamasti kõik aknad purustatud. Kiires korras remonteeriti maja niipalju, et õpilastele sai kaks magamistuba, kaks söögituba ja kaks klassi, õpetajatele kaks korterit ja korter kooliteenijale. Oli küll kavatsusi kooli üle viia Mõniste mõisasse, aga enamus nõukogus oli selle vastu. Õpilasi tuli sellel aastal 97- 43 poissi ja 54 tüdrukut. Lõpetas nendest I kl.10p ja 11 t., II kl. 7 p. 4t., II kl. 8p. 9t., III kl. 2p. 7 t, IV kl. 3p. 3t.

Selle aasta kooli väljaminek 275000 marka. Ekskursioone tehti kaks- Mustajõe ja Vaidva jõgedele loodusloo ja koosluse õpetamise otstarbel.

1920/ 21

Koolis samad õpetajad. Õpilasi 111. Arvatavasti mõjus õpilaste arvu juurekasvu pääle ka trahvimine, olgugi et kõige suurem trahvimise summa oli 35 marka.

Kooliklassi lõpetas I kl. 11 p 19t., II kl. 13 p. 11 t., III 6 p. 10 t., IV kl. 11 p 7 t. Kool töötab kahe klassikomplektiga nagu ennegi. Maakonna koolivalitsus kirjutas 1920. a. novembris vallavalitsusele ette üht õpetajat juurde valida, et klasse eraldada, sest võimatu nii suure laste arvuga töötada kahel õpetajal. Valla nõukogu oli sellele kangesti vastu, kuid pidid valimised välja kuulutama, sest säädus nõudis seda. Valimistele oli ilmunud muuseas ka endine õpetaja Mihkel Eichenbaum. Olgugi, et kandideeris ka sellele kohale hr. Nopason- pärastine Valga poeglaste keskkooli inspektor- ülikooli haridusega ja 8-aastase praktikaga, sai ta ainult ühe hääle poolt, kuna M. Eichenbaum- ilma kutseta vana õpetaja , kellel uuema aja koolitöö võõras, sai 14 häält poolt ja 1 vastu. Niisuguse vallanõukogu ülekohtuse tegevuse pääle protesteeris maakonna koolivalitsuse eest koolijuhataja ja

lk.11

hoolekogu ja maakonna koolivalitsus jättis M. Eichenbaumi õpetajaks registreerimata.

Kuulutati välja uus valimine- kandidaate ei ilmunud peale Eichenbaumi. Niiviisi jäi sellel aastal uus valimine sügise pääle, sest et valla nõukogu ta uuesti tagasi valis, koolivalitsus andis asja kohtusse ja kohus tühistas valla nõukogu otsuse.

1921/22

Suvel valiti kolmandaks õpetajaks Marta Raudseping- kaubanduskooli haridusega kutseta. Teised õpetajad endised. Õpilasi 116. Nüüd algasid vallanõukogus suured vaidlused selle üle kas viia kool Mõniste mõisa härrastemajja või jätta vanale kohale.

Mõniste mõisasse oli planeeritud ilus kooli krunn. Põllumehed olid vastu ja et neil nõukogus enamus, siis otsustati kooli mõisasse mitte viia. Põhjus väga lihtne-tulla kallid remont –ligi miljon marka. Maja oli hinnatud kooli jaoks 32.200 marga pääle. Selline asjaolu, et kardeti remondikulu kuna maja oli kivine, 49 tuba- seega kuueklassilisele koolile väga sünnis- ruumid ka väga sündsad. Pärast aga 1926. a. ehitati vana maja ümber ja ümberehitus läks maksma paljalt töö 1200000 marka, materjali ja muud kulud, nagu tööpäevi valla enese poolt pääle selle. Sellel aastal lõpetas klassikursuse I kl. 13 p 20 t., II kl. 14 p 14 t., III kl. 19 p 15 t. ja IV kl. 12 p 9 t. Lahkus õpetaja Ella Hanimägi.

1922/23

Sellel aastal avati kooli juures ka viies klass. Et aga kahe õpetajaga töötada ei saanud, valiti ka üks õpetaja juurde ja nimelt Hugo Täht.- keskkooli haridusega, kutseta. Õpilasi oli sellel aastal 121. Nendest lõpetasid klassikursuse I kl. 12 p 16 t, II kl. 17 p 19 t, III kl. 14p 15 t., IV kl. 16 p 16 t. Kooliaja jooksul korraldati kaks laste pidu, mille sissetulekuga asutati kooli õpilaste raamatukogu, sest koolil puudus raamatukogu. Enne ilmasüda oli küll olnud venekeelne raamatukogu, kuid seda praegu rohkem ei tarvitatud. Niisamuti sai trahvirahaga

ja ka valla poolt antava toetusega toodud koolile õppe abinõusid. Kevadel lahkus ametist vabatahtlikult õpetaja Marta Raudseping, kuna õpetaja Hugo Täht mõnede kõlvatuste pärast ametist koolivalitsuse poolt vabastati.

1923/24

Käesoleval kooliaastal avati ka V kl. Sellega tuli tarvis ka uut õpetajat valida. Valimistele ühtegi kutsega õpetajat ei ilmunud- vaid valiti kutseta õpetajad- Ella Lepp ja Bernhard Ploomipuu.- mõlemad keskkooli haridusega. Kolmas õpetaja jäi valimata. Et V klassi avamine kooliaasta sees oli, millal koolitöö juba alanud oli, siis määras maakonna koolivalitsus sellele kohale August Veberi- keskkooliharidusega, kutseta. Nüüd töötas kool nelja õpetajaga ja 4 klassikomplektiga- 5 õppeaastat. Sellel kooliaastal sai laste pidudega niipalju raha korjata, et koolimaja ümber aed ehitati.. Valla nõukogu andis omalt poolt postid maksuta. Vald vedas materjali maksuta kohale. Aia ehitamine ja muu materjal tuli maksma ligi 15000 marka. Niisamuti sai sellel kevadel ka kooli ümbrust ilustatud, millega juba eelmisel kooliaastal sai algust tehtud. Kooli ümber sai park istutatud ja vana uuesti korraldatud. Kooliaasta lõpul tekkisid lahkkelid õpetajate- nimelt koolijuhataja ja õpetaja A. Veberi vahele, sest viimane oli oma iseloomu poolest iseäraline- mõtles ja tahtis alati teisiti kui teised õpetajad. Osalt hakkasid lahkkelid tulema juba sügisel tundide jaotamisel. Nimelt tahtis õpetaja A. Veber omale kergemaid tunde nagu võimlemine, joonistamine- üldse neid tunde, millele ei ole nii palju ettevalmistamist ja vihikuid ei ole parandada.

lk.13

Seniajani olid õpetajad tunnid alati omavahel õiglaselt ära jaotanud, et igaühele sai raskemaid ja kergemaid aineid ja et vihikute parandamine oli kõigil. A. Veber oli aga üliõpilane –jurist- ja tahtis ka ülikoolis edasi õppida ja soovis seepärast teisi õpetajaid rohkem koormata. Seda ei saanud aga koolijuhataja lubada- mis oligi lahkkel alguseks. Tasapisi salamahti sepiatati koolijuhataja peale kaebuskiri maakonna koolivalitsusele 9 nõukogu liikme sotsialisti allkirjaga, et koolijuhataja peksvat õpilasi. Koolinõunik härra E. Muuga käis juurdlust toimetamas ja juurdlusel tuli ilmsiks, et kaebusel on vale alus.

Laste peksmist jutustasid need, kellel lapsi koolis ei olnud, sellest midagi ei teadnud. Ainult üks lapsevanem tõendas, et tema poega olla koolijuhataja löönud. Kuid asi selgus, et see oli varastanud ja ei läinud koolijuhataja mitmekordse käsu pääle sinna klassi, kust oli varastanud. Siis võttis koolijuhataja tema turjast kinni ja viis varga sinna klassi. Selle sündmuse juures olid ka teised õpetajad peale A. Veberi- kes ta teo õigeks arvasid. Nii ei leitud kaebusel mingit alust ja jäeti tagajärjeta.

Õpilasi oli sellel aastal 139. Klassikursuse lõpetasid I kl. 12 p 14 t., II kl. ? p 14 t., III kl. 15 p 13 t., IV kl. 18p 16 t.,V kl. 9 p.5 t.

Asutati kooli kooperatiiv. Töötas väga hästi.

1924/25

Et õpetaja A. Veber koolivalitsuse määratud oli, siis registreeris koolivalitsus tema aasta lõpuks lahti. Tulid uued valimised- asemele valiti Milli Tuvikene- kutseline õpetaja.- Võru Õpetajate Seminari kursuse lõpetaja. Töö jaotati õpetajate vahel ühetasaselt. Ühes õpetaja M. Tuvikese kooli tulekuga

lk. 14

tuli kooli ka palju uut õpetamises- mis tema oli seminaris õppinud. Õpilasi oli sellel aastal 141. Klassikursuse lõpetasid I kl. 15 p. 11t., II kl. 13p. 12 t., III kl. 18 p. 14 t., IV kl. 11p 16 t., V kl. 8 p 4 t. Koolitöö lõpul kevadel korraldati ekskursioon Tartusse. Ekskursioonist võtsid osa kõik õpetajad ja IV, V kl. õpilased. Raha ekskursiooniks saadi talvel toimepandud peost. Tartus viibiti kaks päeva. Niisamuti sai ka juurde muretsetud õppeabinõusid- valla polt anti 5000 margane toetus kui ka hoolekogu trahvisummade eest. Kooperatiiv tuli omaga välja. Kooliaeg harilik.

1925/26

Õpetajad endised. Koolitöös täielik kooskõla. Õpilasi 140. Nendest lõpetasid I kl. 13 p. 8 t., II kl. 12 p. 11 t., III kl. 15 p. 16 t., IV kl. 12 p. 13 t., V kl. 6 p. 4 t. Kooli asutati õpilaste karskusühing, millel 103 liiget. Talvel korraldati lastepidu, mille sissetulekuga kevadel ekskursioonile sõideti. Ekskursioon kestis 3 päeva. Käidi Võrus- Munamäel- Irboskas Petseris ja Valgas. Koolile osteti apteek 3500 marga eest.

Koolimaja on nii lagunenu, et teda võimatu on remonteerida. Seepärast otsustas valla nõukogu 1926. aasta suvel uut koolimaja ehitada ja nimelt kuueklassilise kooli jaoks, sest

vanas majas, milles on ainult 4 klassiruumi, oli võimatu kuue klassiga töötada. Valmistati plaan Võrus tehnik Mägi poolt ja saadeti Tallinna Haridusministeeriumi kinnitamisele ühes palvega määrata vallale abiks koolimajade ehitusfondist 500000 marka. Plaani kinnitamine viibis ja tuli kinnitatult tagasi alles juulikuul. Otsustati siiski ehitus ette võtta ja 3. augustil alati vana kooli mahalõhkumisega pääle. Talvel veeti ka juba osa materjali juurde. Õpetaja E. Lepp registreeriti lahti kui kutseta õpetaja.

lk. 15

1926/27 Ehitajate meistri R. Jahuga oli kaup tehtud 1200 000 marga pääle. See oli tööraha. Materjal ja juurdevedu oli valla poolt. Maja pidi valmis saama 3. oktoobriks, so. koolitöö alguseks. Sai aga valmis alles 15. novembriks. Nii viibis ehitamine ja koolitöö ei saanud ka õigel ajal alata. Koolitöö algas 15. novembril. Nii tihti oli materjali puudu, kui ka sügisesed vihmased ilmad takistasid omalt poolt ka ehitamist. Materjal oli osaliselt täiesti toores, lagede peale pandi määrg saepuru ja liiv, katust ei olnud pääl ja 31. oktoobril sadas ka paks kord lund pääle, mis sulades kõik maja läbi leotas. Ja kui maja valmis sai, siis oli ta nii niiske, et võimatu oli sees elada. Maja ehitati kahekordne, kusjuures alumine kord vanadest palkidest jäi ja vanad välisseinad, kuna seesmised seinad enamasti uued tehti. Kogu ehitus tuli umbes 3000000 marka maksma. Kui nüüd tagasi vaadata endise Mõniste mõisa härrastemaja ja praeguse koolimaja pääle, siis peab küll ütlema- pimedad on mõnistelased, et ei võtnud härrastemaja, sest see ehitus oleks igavene praeguse koolimajaga võrreldes. ja siia kulutati niipalju raha. Härrastemaja oleks korda saanud ühe kolmandikuga sellest summast. Maja õnnistamist toimetati 14.

novembril. Õnnistamistalust toimetasid Otepää kirikuõpetaja hr. Lauri, Hargla kirikuõpetaja hr. Th. Mayer ja Ritsiku apostliku usu preester hr. Kolon. Pääle õnnistamist oli korraldatud valla nõukogu poolt söömine- joomine kutsutud külalistele ja nendele, kes ise tahtsid minna ja selleks 150 marka maksid. Valla nõukogu liikmed ja valla ametnikud kuni käskjalani sõid- jõid hinnata. Õlu oli toodud 35 korvi, viina ei tea, kuid ka palju. Pääle selle vorsti ja muud. Õpetajad ja koolijuhataja kutsutud ei olnud ja ei võtnud ka sellest söömisest joomisest osa. Kooli võtmeid õnnistamise ajal koolijuhatajale kätte ei antud, sest nagu pärast kuuldus, kartsid vallaisad, et koolijuhatajal siis õigus on koolimajast neid minema kihutada ja niiviisi nende magusat tundi söömisest- joomisest eksitab. Alles teisel päeval, so. 15. novembril tuli koolivanem Johan Lindenberg kella 11 ajal võtmetega. Kuid ka selle ajal oli joomine täies hoos

ja võeti ka koolijuhataja kinni ja viidi sisse, et ostku ka õlut ja viina. Kuid ta ütles enese sellest lahti. Arukamad lastevanemad vaatasid ka päält ja imestasid niisugust joomist ja üks lapsevanem M. Tiits tuli klassi kui aktus möödaski ja palus koolijuhatajalt ka omalt poolt lastele tulevaks kooliajaks kaasa öelda ja pidas õpilastele karskusesisulise kõne näidates alumisele korrale. Joomine oli alumisel korral.

Olid koolijuhatajale võtmed kätte antud, palus koolijuhataja joojaid, kelle hulgas olid veel ka mõned vallanõukogu liikmed- B. Kond, A. Eichenbaum, A. Puusepp- koolimajast palus omakorda- ei midagi. Siis lubati politsei kohale tuua, et väevõimuga sundida kõrtsi koolimajast lahkuma. Viimaks lahkuti minnes vallamajja jooma. Sellest joomisest sai teatatud ka hr. koolinõunikule ja palutud niisugusele halbusele piiri panna, mida tema ka lubas. Varsti ilmuski maakonna koolivalitsuse

lk. 17

korraldus, et koolimajas pidustuste ajal mitte juua.

Uues koolimajas on klassiruumid küll hääd. Lõpmata suur pahe on see, et õpetajatele peale koolijuhataja- ei ole korterit. Niisamuti on õpilaste ühiselu ruumid väga kitsad iseäranis sahvri ja magamistoad. Plaani tegijad ja kinnitajad ei ole arvestanud internaadiga õieti. Mõniste on laialine vald ja sellepärast on õpilasi igal kooliaastal internaadis üle 100. Lahkunud õpetaja E: Lepa asemele seadis hoolekogu õpetaja kandidaadiks ette Võru Õpetajate Seminari lõpetaja Melanie Sikka, kui üht parimat tööjõudu. Vallanõukogu aga teda ei valinud põhjusi mitte nimetades ja valis õpetajaks August Lepa. Koolikogu protesteeris niisuguse otsuse vastu ja koolivalitsus A. Leppa ei registreerinud- põhjustel, mis koolivalitsusel teada. Kuulutati teistkordne valimine- ei ühtki kutsega kandidaati. Maakonna koolivalitsus teatas kahte kandidaati, missugused hoolekogu ka ette pani. Nõukogu jättis need valimata. Nüüd määras koolivalitsus õpetajaks Juuli Utsali Antslast-kutsega õpetaja. Kutse suvekursustel omandanud. Õpilasi tuli nii palju, et võimatu oli kaht klassi üheks klassikomplektiks ühendada, selle pärast kirjutas maakonna koolivalitsus vallavalitsusele ette avada kuues klass ja valida ka viies õpetaja. Viieks õpetajaks valiti Tartumaalt Jaan Soonvald- kodukooli õpetaja kutsega.

Klassid seati järgmiselt: I kl, II kl., III kl., IV kl., V+ VI kl. ühe klassikomplektina. Et koolitöö sügisel viibis, siis pandi maakonna koolivalitsuse poolt pedagoogika nõukogule ette

lk. 18

leida abinõusid, kuidas jõuda teistele koolitöös järele. Kaalumise järele otsustati ära kasutada kõik pühade vaheajad ja ka nendel koolitööd jätkata. Nii töötab kool jõuluvaheajal, lihavõtte vaheajal. Jõuluvaheajast ütles enese töötamisest lahti õpetaja Jaan Soonvald. Talvel jaanuarikuul oli õpetaja J. Soonvald, olles kasvatajaks õpetajaks, lubanud õpilasi ilma järelevalveta jääle uisutama. Teise klassi õpilane Voldemar Paris oli hullates maha kukkunud ja murdis parema rangluu. Sellest õnnetusest teatasin maakonna koolivalitsusele ja haridusministeeriumile. Sellest õnnetusjuhtumist tuli teistel õpetajatel kokkupõrge õpetaja J. Soonvaldiga. Nimelt toonitasid teised õpetajad, et õpilasi ei või järelevalveta välja lasta, kuna õpetaja Soonvald ütles, et tema neid bonnetama ei hakka. Selle päale keelasin kategooriliselt õpilasi järelevalveta välja lasta. Päälegi tuli siis veel juhus, et õpilased käisid Vaidva silla käsipuud mööda, õpilased oli järelevalveta välja lasknud J. Soonvald. Nüüd pani õpetaja Soonvald ühe õpilase kooli ukse peale vahti ja keelas lastel välja minna. Ise ütles õpilastele, et koolijuhataja oli ütelnud, et võsask võib teid koer hammustada. Siin olgu tähendatud, et oli ka jutt liikvel, et on marukoeri ja

Mõniste vald oli marutõve kardetavaks tunnistatud. Niisugune korralduse ignoreerimine suurendas veel lõhet J. Soonvaldi ja teiste õpetajate vahel. Lõhe süvenes iga päevaga. J. Soonvald ei leppinud milleski teistega kokku, vaid tegi kõike oma enese arvamise

päale. Oli näha jälle järgmist kokkupõrget, mis ka tuligi. Nimelt tarvitas J. Soonvald emakeele tunnis eestikeelsete sõnade asemel saksakeelseid sõnu n. luft. Kui teised õpetajad soovitasid tarvitada eestipäraseid sõnu, siis ütles ta, et kui nende sõnade

lk.19

tarvitamine temal ära keelata, siis olla see niisama kui temal hingamine ära keelata. Nii jäi ühtlus koolitöös saamata Pöörasin palvega juhatuse saamiseks maakonna koolivalitsuse poole ja säält soovitati tarvitada eestipäraseid sõnu, kuid lahkavuste juures võtta aluseks eesti õigekeelsuse sõnaraamat. Sõnaraamatus on aga mõlemad vormid lubatud. Päale selle hakkas õpetaja J. Soonvald ilma minu ja ka pedagoogika nõukogu teadmata söögi- ja õhtupalveid pidama. Juhtisin jälle niisugusele asjaolule tähelepanu, et ei ole võimalik, et üks seda teeb ja teised ei tee, vaid tehku seda kõik või mitte keegi. 1. mail oli karskuspüha ja õpilaste karskusring "Elujuht" korraldas laste peo. Tegevad olid kõik õpetajad. Pidu läks hästi korda. Peale pidu mõni päev hiljem hakkas J. Soonvald nõudma pidu aruannet. Et kõiki arveid jalamaid ei saadud- nimelt Valgast limonaadi arvet, siis ei saanud hooldaja õpetaja M. Tuvikene otsekohe tulude ja kulude aruannet kokku seada, mida Soonvald nõudis. Päale selle nõudis ta jalamaid selle raha eest raamatuid tuua. Asja arutati karskusringi juhatuses ja juhatuse otsustas käesoleval õppeaastal raamatuid mitte osta, sest et õppetöö lõpp on varsti käes ja töö sügisese hilise alguse tõttu väga kiire, sest tahtsime koolitööd õigel ajal lõpetada. Selle otsusega ei olnud J. Soonvald rahul ja hakkas minule peale käima, et mõjugu mina õpilaste ja karskusringi õpetaja M. Tuvikese päale, et nad tema, J. Soonvaldi nõudmist kohe täidaks. Mina ei näinud karskusringi ja selle juhataja tegevuses midagi, mis oleks karskusringi juhatuse kui ka põhikirja vastu ja ütlesin sellepärast, et mina ei sega ringi tegevust niikaua, kuni ring töötab põhikirja järele.

Vahepeal käis koolinõunik kooli revideerimas

lk. 20

leides kõik korras olevat ja jäi koolitööga rahule. Ühtlasi päris ka hr. koolinõunik järele õpetajate eneste vahekorra üle. Arvasin, et kõik talvised lahkkelid olid möödaminevad ja ei tahtnud härra koolinõunikule lahkkelidest ütelda, ja ütlesin seepärast, et kõik on hästi. Ise olin kindlas arvamises, et kui ükskord midagi ütlemist on ja kui omavahelised arvamised üteldud on, siis sellega kõigel ka lõpp on. Seda arvamist ei pooldanud aga õpetaja J. Soonvald ja andis 13. mail sooviavalduse pedagoogika nõukogu kokku kutsuda ja arutusele võtta õpetaja M. Tuvikese ja koolijuhataja Ploomipuu süüdistused tema, J. Soonvaldi vastu ning kõik J. Soonvaldi sooviavaldused kooli haridus- ja kasvatustöös.

Olin küll esialgu arvamisel, et ei kutsu pedagoogika nõukogu kokku ja soovitasin J. Soonvaldil tungivalt sellest soovist loobuda, sest ei tahtnud kõiki mustust ja omavahelisi helisid avalikkuse ette kanda, kuid Soonvald jäi oma palve juurde. Nägin küll, et seaduse järele võib küll ainult 1/3 pedagoogika nõukogu liikmeid nõuda pedagoogika nõukogu kokku kutsumist, kuid et tema, J. Soonvald endale silmnähtavalt halba soovis, et tema saaks jällegi mind süüdistada, siis kutsusin pedagoogika nõukogu 16. maiks kokku. Siin esines õpetaja J. Soonvald minu ja teiste õpetajate B. Ploomipuu ja M. Tuvikese vastu mitmesuguste süüdistustega nagu see pedagoogika nõukogu protokollist näha. Pedagoogika nõukogu, ära kuulanud ka süüdistavate seletused, tuli otsusele, et õpetaja J. Soonvaldi süüdistused on põhjendamatud. Niisamuti lükkas pedagoogika nõukogu tagasi teised J. Soonvaldi ettepanekud. Sellel koosolekul teatas I klassi juhataja M. Tuvikene, et õpetaja J. Soonvald tarvitab laste karistamise juures ebapedagoogilisi võtteid. Pedagoogika nõukogu

lk 21

määras komisjoni asja järele uurimiseks ja komisjon leidis asja põhjendatud olevat ja andis asja pedagoogika nõukogule edasi. See otsustas kogu materjali saata maakonna koolivalitsusele palvega teha sellest tarvilised järeldused. Enne seda oli õpetaja Soonvald omalt poolt juba saatnud kaebuse pedagoogika nõukogu tegevuse pääle. Sellel ajal tuli koolitöö lõpp nimelt 31. mail. Neljanda klassi lõpetasid 8 poissi ja 14 tüdrukut, tagasi jäid 4 poissi ja 4 tüdrukut. Kuuenda klassi lõpetasid 5 poissi ja 4 tüdrukut. Üldse oli õpilasi koolis 141, so, 71 poissi ja 70 tüdrukut. Üldse puudusid õpilased koolist 2629 päeva. Trahviti õpilasi 9730 margase trahviga. Kohtulikule karistusele võeti 2 isikut, sest nad tõrkusid lapsi kooli saatmast. Kohus karistas kumbagi 10 päevase kinniistumisega ja rahatrahviga. Suvel pandi koolimaja pääle piksevarras.

Kooliaasta lõpuks registreeriti lahti õpetaja B. Ploomipuu kui kutseta ja asemele valiti õpetajaks Võru Õpetajate Seminari lõpetaja Hugo Jaani p. Hirjel, pärit Mõniste vallast.

1927/28

Koolitöö algas 3. oktoobril. I klassi tuli 16 p ja 17 t., II kl. 13 p 15 t., III kl. 14 p 11 t., IV kl. 12 p 16 t., V kl. 11p 6 t., VI kl. 5 p 4 t., Kokku koolis 71 poissi, 69 tüdrukut, so. 140 õpilast. Õpetajad töötasid hoolikalt. Ei tulnud ka omavahelisi lahkkelisid niipalju kui eelmisel aastal, sest õpetaja Soonvald oli nähtavasti miskipärast palju järeleandlikumaks ja teistega kokkusündlikumaks muutunud. Enne jõulu esitas õpetaja J. Soonvald Võrumaa Koolivalitsusele lahkumise palve, mille aga pärast tagasi võttis. Pääle jõulu esitas õpetaja H. Hirjel koolivalitsusele lahkumispalve, sest ta pidi sõjaväe teenistusse minema. Õpetaja H. Hirjeli asemele

lk.22

määrati koolivalitsuse poolt õpetajaks E. Marjak- Võru Seminari lõpetaja, pärit Vana Roosa vallast. E. Marjak ei saanud aga õpetajaks kaua olla, ainult ühe nädala, sest H. Hirjel vabastati sõjaväeteenistusest kui õppiv sõdur ja temale anti tema endine koht tagasi. Veebruaris teatasid õpetajad M. Tuvikene ja J. Utsal minule, et õpilased kahtlustavad III kl. õpilast Aurelie Kangrot värvide varguses. Kuulasin selles asjas mitmeid õpilasi üle ja nende seletuse järele tulime otsusele, et Kangro on varastanud kaasõpilase värvid. Kutsusin Kangro isa koolimajja, et seda asja kuidagi lahendada ja teatasin kooli hoolekogu esimehe Julius Ruveni juuresolekul Kangro isale sündmusest nagu õpilased Kangrot kahtlustavad. Nii Kangro isa kui ka ema, kes oli kaasa tulnud, eitasid nende tütre vargust kategooriliselt. Kuulasin uuesti õpilased üle ja protokollisin õpilaste seletused ja esitasin selle asja pedagoogika nõukogule. Pedagoogika nõukogu ei mõistnud Kangrot otsekohe süüdi, vaid arvas, et parem on süüdlast õigeks mõista, kui süütut süüdlaseks tunnistada ja tuli sellepärast otsusele, et andmed lasevad oletada, et Kangro on värvid varastanud. Sellega ei jäänud Kangro isa rahule ja kaebas Võru Maavalitsusele minu ja õpetaja Juuli Utsali peale, kes oli sellel päeval, millal vargus juhtus, korrapidajaks õpetajaks. Juurdlusele sõitis koolinõunik hr. J. Sultson ja selle tulemuseks oli, et mind ja J. Utsalit hoiatati enne pedagoogika nõukogu otsust Kangro kohta kahtluse avaldamiseks.

lk.23

Koolitöö lõppes 25. mail 1928.a. I kl. lõpetasid 13 p 16 t., II kl. 11p 12 t., III kl. 11p 10 t., IV kl. 8 p 13 t., V kl. 6 p 5 t., ja VI kl. 4 p 4t. Endisesse klassi jäeti kokku 11 poissi 7 tüdrukut, järeleksam määrati 2 poisile ja 2 tüdrukule.

Teistkordsel kooli revideerimisel andis härra koolinõunik J. Sultson nõu, et tuleks avada täiendusklass ja käskis sellest rääkida nii hoolekogule kui ka vallavalitsusele.

Teatasin seda eelnimetet asutustele ja asi võetigi vallavolikogus kaalumisele ja otsustati avada täiendusklass põllumajanduslise ja majapidamise erialadega.

Õppeaasta jooksul on koolile juurde ostetud 271 raamatut õpilaste raamatukogusse ja 53 raamatut õpetajate raamatukogusse. Nende raamatute muretsemiseks sai kool raha sellest, et talvel korraldati koolimajas majapidamise kursused täiskasvanutele ja kursuste ülejääk 7400 senti sai kool omale raamatute muretsemiseks.

Sellel talvel ostis pedagoogika nõukogu koolile ka raadio vastuvõtu aparaadi. Raha selleks sai pedagoogika nõukogu pidudest. Üks pidu- 26.dets. 1927.a. andis 26000 senti puhast ülejääki.

Kevadel andis õpetaja J. Soonvald maa koolivalitsusele uuesti lahkumispalve ja tema vabastati ametist. 6. juunil valiti asemele õpetaja August Kasvand- Võru Õpetajate Seminari lõpetaja.

lk.24

1928/29

Kevadel, kooli revideerimisel koolinõuniku poolt algatatud mõte, avada täiendusklass leiab ikka rohkem ja rohkem ka rahva seas poolehoidu. Augustikuul sõitis ka koolinõunik hr. Sultson isiklikult Mõnistesse, et osa võtta lastevanemate koosolekust, mis sai täiendusklassi avamise asjus nõupidamisele kokku kutsutud. Miskipärast oli lapsevanemaid vähe kokku tulnud, kuid mõte jäi siiski, et täiendusklass tuleb avada. Lastevanemate vähese osavõtu tõttu tuldi koosolekul otsusele, et tuleb koolivalitsusel ühes koolijuhataja ja kooli hoolekoguga asja veel järele kaaluda. Nende ühisel nõupidamisel otsustati esineda vallavolikogu ees ja maakoolivalitsuse ees palvega, et saaks Peetri- Liisa algkooli juures avatud põllumajanduslik täienduskool. Sellega ühines ka vallavolikogu. Vallavanem isiklikult toonitas küll täienduskooli ainult tütarlastele, kuid kõik teised pooldasid kooli mõlemast soost õpilastele. Viimane soov võitis, sest vahepeal oli ka maavolikogu koolivalitsuse ettepanekul otsustanud avada põllumajanduslik täienduskooli. Õpetajaid ei soovinud vald ise valida, vaid paluti maakoolivalitsust määrata õpetajad. Maakoolivalitsus määras täienduskooli õpetajateks Richard Meenovi ja Linda Nõgeli.

Juba möödunud kooliaasta lõpul hakkasid miskisugused teravad vastuolud vallavalitsuses minu vastu tekkima.

lk.25

Kui minu kodutalus teeniv karjane vaimuhaigeks jäi, siis hakati mind avalikult süüdistama nagu oleks mina andnud põhjust karjase haigestumiseks. See karjus sai minu talus teenida ainult 4.- 12. maini. Nagu minu kodused inimesed- naine, sulane ja tüdruk tõendavad, olnud ta juba minu tallu tulekul segane. Mina elasin koolimajas, ligi 4 km talust kaugel ja ainult 3-4 korda jalutasin õhtupoolikutel tallu vaatama. Kokkupuutumist karjusega minul ei olnud mingisugust. Karjuse ema aga, et endale vallast ainelist toetust saada tütre arstimiseks, laskis protokollida vallavalitsusel minu peale laimujutu. Selle protokolliga saatis vallavalitsus maakonnavalitsuse kaudu Tartu-Võru Rahukogu prokurörile asja juurdlemiseks ja minu kohtulikule vastutusele võtmiseks. Politsei juurdles asja ja viimaks Valga I jaoskonna Rahukohtunik ei leidnud mind süüdi olevat, vaid süüdistati minu naist ja tüdrukut, kuid milles, seda ei saanud ka kaebajad- karjase vanemad tõendada ja kohus lõpetas kogu asja.

Nähti, et sellega mind kohalt kõrvaldada ei saa, sest see kõik oli selleks ette võetud. Nüüd hakati minu vastu teisi süüdistusi otsima ja leiti nagu oleks mina peksnud ühte õpilast pähe nii kõvasti, et kõrvald hakkasid mäda jooksuma, peavalud ilmnesid ja selle kätte laps surigi. Ässitati üles lapsevanem ja see tuligi ja kaebas seda vallavolikogule. Nüüd oli selleks ajaks vallavolikogu minu vastu üles ässitatud. Kaebasid mitmed teisedki vallavolikogule minu

lk.26

koolijuhataja tegevuse peale ja kõigile neile kaebustele tagant ise hoogu andes otsustas vallavolikogu mind ametist kõrvaldada. Palve saadeti edasi Maakoolivalitsusele ja et see ei aidanud vallameeste plaane täide viia, vaid püsis õiglasel alusel, siis pöörduti ka Haridusministeeriumi poole. Et vallavolikogu palve tõenäolisem ja kindlam oleks, korjati minu vastu vallas ka allkirju ja nende allkirjadega saadeti ka palved, arvult kaks Haridusministeeriumile, et mind kui mittekohast ametist kõrvaldada. Allkirjade korjajateks olid Peeter Elstein, Johan Lindenberg Lutsupalust ja Anna Kangro. Kokku saadi ligi 2000 vallakodaniku hulgast kõigest 165 allkirja. Need saatis vallavalitsus kõik kui lastevanemate allkirjad Haridusministeeriumile, olgugi et ainult 34 olid lastevanemate allkirjad, teistel ei olnud kooliga midagi tegemist. Oli ka alaealiste allkirju ja ka võltsitud allkirju, sest seal leidub niisuguste isikute allkirju, kes ise kirjutada ei oskagi. Vallamajast tehti kihutustööd: isegi kutsetega kutsuti inimesi minu peale kaebama. Taheti mind täiesti maa pealt ära pühkida. Kõik jutud ja kaebused tehti ainult tühjast tuulest ja juttudest. Võeti isegi ajakirjandus abiks. “Lõuna-Eesti”, “Edasi” ja “Elu” kirjutasid minu kohta haavavaid, kaks viimast isegi laimavaid artikleid. Laimujuttude eest kui ka laimamiste eest võtsin kohtulikule vastutusele laimajaid: ajalehe “Elu” ja “Edasi” vastutavad toimetajad. Et aga vallavalitsusel ja vallavalitsusel asi nii oli sisse seatud, et nemad ainult kaebuste vastuvõtjad ja edasisaatjad olid, siis ei saanud neid seaduslikule vastutusele

lk.27.

võtta. Kohtu juures on senini kõik kaebajad, pääle Miili Laasi- kellega kohus veel edasi kestab- oma laimujutud tagasi võtnud ja vabandanud ja seda tähele pannud, et töötades noorsoo kasvatajana, kus peab olema leplik meel ja häädu, olen ka nendega kokku leppinud, et sellega näidata, et mina ei nõua mitte kaaskodaniku ristilöömist kui tema minu vastu on eksinud, vaid suudan temale andestada.

Enne koolitöö algust kihutati õpilasi üles kooli mitte tulema ja vanemaid kihutati, et ei ole tarvis lapsi kooli saata kuni mina ametist tagandatud olen. Kuid kui koolitöö 1. oktoobril algas, siis ilmus esimesel päeval kooli 105 õpilast, rohkem kui kunagi varem. esimesel koolipäeval. See rohke laste kooliilmumine ja see usaldus, kuidas enamus lapsevanemaid minu vastu olid, andis minule vastupidamiseks uut jõudu ja julgust. Soovitati isegi, et las ka minul lastevanematelt allkirju minu enese poolt korjata ja Haridusministeeriumi saata, sest osad lapsevanemad olid valmis oma allkirjadega tõendama, et minu vastu oli mängus ainult isiklik jonn minu isiku vastu. Mina aga tänasin ja ütlesin enese sellest ära, sest teadsin enese niikuinii puhta olevat.

13. oktoobril sõitsid kaebust juurdlema Haridusministeeriumi Alg- ja Kutsehariduse osakonna juhataja hr. A. Kuut ja koolinõunik J. Sultson. Juureldi asja kaks päeva ja lõpp oli see, et mind ametist ei tagandatud, vaid juhiti ainult minu tähelepanu sellele, et minul vallaga on halb vahekord ja soovitati sellest teha vastavad järeldused. Kui juba enne oli laimajad kohtusse antud.

lk.28

Vallavolikogu kui ka karjuse isa Kusta Laas, kes pealegi minu naise lell- ei jäänud selle ministeeriumi otsusega rahule, vaid andsid selle pääle kaebuse Riigikohtusse, paludes ministeeriumi otsust tühistada. Riigikohtusse aitas kaasa ka kooli hoolekogu, kes otsustas ka paluda mind ametist tagandada, tuues ette neidsamu vanu süüdistusi, millel küll mingisugust alust ei olnud. Olid ju hoolekogus peale õpetajate – kes ka hoolekogu otsuse poolt hääletasid- kõik needsamad volikogu liikmed, kes mind ka volikogus mürdsid. Riigikohus jättis valla volikogu ja Kusta Laasi kaebuse tagajärjeta ja kinnitas seega haridusministeeriumi otsuse. Sellega olin mina meie riigi kõrgema kohtu poolt õigeks mõistetud.

Oleks küll juba alguses, kui minu vastu jonni alati, kohalt kuhugi teisale ära läinud, kuid selles laimus, vallavalitsuse ja vallavolikogu tegevuses kui ka lastevanemate ja teiste vallaelanike kaebuses nii palju minu isik, kui üleüldse "Õpetaja", kes vallas peab töötama, tähtis ei olnud. Siis otsustasin mina lõpuni kõik välja kanda, tulgu mis tuleb, sest teadsin enese õige olevat ja uskusin täiesti õiguse võidusse. Kui need minu peale kaebajad oleks oma valedega võidu saanud, siis ei oleks Mõnistes rohkem ühelgi õpetajal püsi olnud.

Siinkohal ei tohi ma märkimata jätta koolinõuniku hr. J. Sultsoni ja ministeeriumi alg- ja kutsehariduse osakonna juhataja hr. A. Kuuti ausast ja õiglast talitamist juurdlemisel.

Üleüldse töötan mina Mõniste algkoolis veel

lk.29

niikaua kuni mina kõiki laimajatega olen asjad lahendanud. Saavutades seda, lahkun esimesel võimalusel Mõnistest õpetaja ametist, sest usun, et kui mina ka kustahes niisamasuguse hoolega töötan, mina ei ole siis mitte päevavaras, kes ilma teenimata palka vastu võtab.

Täiendusklassi tuli 12 õpilast. Täiendusklassile inventari muretsemiseks sai kool Maavalitsuselt ja haridusministeeriumilt kokku 750 krooni., kuid vallavalitsus arvas siit 150 krooni maha ja laskis sellega köögis pliidi ümber ehitada. Novembrikuu lõpul jäi õpetaja A. Kasvand haigeks- langetõppe. Haigus tuli klassis kaks korda peale. Saadeti haigemajja. Oli seal kuu aega. Jaanuari algul tuli sealt tagasi. Oli kooltöös 7-9. jaanuarini 1929.a. Haigestus uuesti ja saadeti tagasi jälle haigemajja Nüüd läks ta hullumajja ja oli seal kolm kuud. Tuli tervelt tagasi. A. Kasvandi aset täitsid esialgu H. Haidak- maakonna tagavaraõpetaja, pärast preili Magda Adel kuni A. Kasvandi tervekssaamiseni.

Õpilasi oli algkoolis 128 ja täienduskoolis 12. Kokku 140 õpilast. Täienduskooli õpilased lõpetasid kõik kooli, kuna algkoolis lõpetasid I. kl. 23 õpilast ehk 92 %, II kl. 23 õpilast e. 76%, III kl. 26 õpilast e. 69%, IV kl. 19 õpilast e. 66%, V kl. 9 õpilast e. 100% ja VI kl. 12 õpilast e. 100%. 16 õpilast ei jõudnud klassikursust lõpetada.

Raamatute arv raamatukogus on õppeaasta lõpuks 845 eksemplari. Õppekava on kõik läbi võetud. Koolitööd ei takistanud isegi liiga külmad ilmad, sest õpilased elavad kogu nädal internaadis ja lähevad ainult laupäeviti koju. Ainult üks esmaspäev oli külma pärast vähem õpilasi koolis ja siis ei saadud kasulikke koolitöid teha.

lk.30

Kevadel korraldas pedagoogika nõukogu õpilastele IV-VI kl. õppereisi Tartusse ja Pühajärvele. Selle jaoks andis pedagoogika nõukogu oma summadest õppereisi toetuseks 150 krooni. See summa saadi jõulu teisel pühal toime pandud laste pidust. Jõuluks korraldati pedagoogika nõukogu poolt õpilastele jõulupidu kingitustega, millest läks ka pedagoogika nõukogu kassast päälle 40 krooni.

Kooliaasta lõpuks registreeriti täiendusklassi õpetajad R. Meenov ja L. Nögel ametist lahti kui maavalitsuse poolt määratud ja teatati, et maavolikogu otsuse järele võib täienduskool tegutsema hakata ainult siis, kui leidub 10 õpilast. Sai kuulatud palju saab eeltulevaks kooliaastaks täienduskoolile õpilasi ja leidis soovijaid 18 õpilast.

1929/ 30. kooliaasta

Täienduskooli asjus oli minul ühine nõupidamine vallavalitsusega, kus teatasin, et umbes 15 õpilast on avaldanud soovi astuda täienduskooli ja soovitasin vallavalitsusel Maakoolivalitsusele ette panna möödunud aastal täiendusklassis õpetajatena töötanud õpetajaid L. Nögelit ja R. Meenovit tagasi ametisse registreerida. Vallavalitsus esitas selle palve ja Maakoolivalitsus registreeriski nad ametisse tagasi. Täienduskooli selgitamiseks sõitis õpetaja R. Meenov paljudel õpilastel kodus ja saatsime laiali kaks üleskutset. Kuid et käesoleva aasta sügis väga soe on ja kodused tööd väga viibisid

lk.31

siis ei tule täienduskooli õpilased korralikult kooli. On kindlasti loota 14 õpilast, kuid käib ainult 10 õpilast. Teised töötavad veel kodus.

Käesoleval aastal otsustati võtta täienduskooli kavva ka kangakudumine. Õpetaja L. Nõgel oli ka kangakudumise kursustel 6 nädalat. Õpilasi on sellel aastal koolis rohkem kui kunagi varem- so. 154 õpilast. See on rekord Mõnistes.

12-14.oktoobrini oli õpetaja Kasvand haige- silmahaigus. 22. oktoobril haigestus õpetaja Linda Nõgel. Haiguse põhjus pimesoolikapõletik. Saadeti Tartusse kliinikusse, kus pimesool opereeriti. Asemele määrati õpetaja L. Nõgeli kohusetäitjaks kuni paranemiseni õpetaja Magda Adel.

27. ja 28. novembril haigestus koolis väga palju õpilasi leetritesse.. Teatasin sellest ka Maakoolivalitsusele ja jaoskonna arstile. Jaoskonna arst sulges I kl. 29.IX- 7. XII, sest seal oli klassis 31 õpilasest kõigest 9 õpilast. Eraldasin alati viibimata haiged tervetest ja nüüd on nähtavasti haigusele piir pandud, sest 2. detsembril rohkem ühtegi ei haigestunud. Kuid detsembris leetriaigus laste hulgas ei raue, vaid kestab ikka edasi.

Täna tuli kooli algkooli 144 õpilasest kõigest 64 õpilast ja täiendusklassi 11 õpilasest 9 õpilast. Puudujad on kodus haiged. Teatasin sellest jaoskonna arstile ja arst sulges kogu kooli 9.-14. detsembrini.

16. detsembril haigus on raugenud. Lapsed enamasti kõik koolis ja koolitöö võib jätkata. 19. detsembril õpetaja Linda Nõgel on terve ja astub ametisse homsest päevast alates.. 26.

detsembril oli laste pidu, millest 202,81 krooni sisse tuli. Puhas ülejääk läheb eeltuleval kevadel ülevõrumaalisele noortepühale sõitmiseks.

Kogu talve kestel iseäralikke juhtumisi ette ei tulnud.

Kevadel võttis kool noortepühast osa. Osavõtjaid oli 48 õpilast ja 7 õpetajat. Võrust noortepühalt sõitsime Petserisse ekskursioonile. Petserist tagasi üle Munamäe ja Rõuge koju. Kuludeks läks pedagoogika nõukogu summadest 175 krooni.

Kooli lõpetasid 8 õpilast. Täienduskooli lõpetasid 9 õpilast. Kevadel sai täienduskoolile Mõniste mõisa aiakrunt. Õunaaed oli täiesti korrast ära. Tööd tuli väga palju teha enne kui aed vähegi korda sai. Täienduskooli käis revideerimas pr. Martin, kes kõige tehtuga rahule jäi. Iseäranis vaimustet oli pr. Martin kooli aiast.

1930/31. õppeaasta

Juba kevadel kerkis esile koolide koondamise küsimus. Et Mõniste koolis õpilaste arv suur- käesoleval aastal ligi 167 õpilast ja et 6. klass sunduslik, siis meilt ühtegi õpetajat ei vallandatud. Kaotati ainult täienduskooli poiste osakond, sest poisse oli väga vähe, ainult 3 õpilast. Selle tõttu vallandati õpetaja R. Meenov. Tema oli küll ainult Maavalitsuse poolt määratud õpetaja, kuid vallavolikogu valis tema tagasi. Maakoolivalitsus aga ei registreerinud õpetaja L. Nõgelit kohale, sest ei ole veel kindel kas täienduskooli saab 15 õpilast- ministeeriumi korraldusega nõutav õpilaste arv. Kui 15 õpilast saab, siis registreeritakse õpetaja Nõgel kohale. Üles on antud õpilasi 22. Saab näha, palju kooli ilmub. Paljud paluvad kodus olla kuni 3. novembrini, sest senini on nad teenistusse palgatud.

Täienduskooli ilmus 17 õpilast. Õpetaja Linda Nõgel määrati täienduskooli õpetajaks 1930/31 õppeaastaks. Tunniandjaks õpetajaks täienduskooli määrati Elisabet Nõgel. Kooli aia saak müüdi kõik enampakkumisel maha ja saadi 103 krooni. Imelik on see, et õpilased töötasid kevadel innuga aias, aga üht õunagi ei jäetud algkooli õpilastele. Täienduskoolile jäeti mõned puud, mis enamasti tühjad olid. Saadi umbes 48 kg õunu. 2. jaanuaril haigestus õpetaja Linda Nõgel ja saadeti Tartusse ravimisele.

Asemele määrati E. Nõgel.

27.-31. jaanuarini koolitöö seisab, haiguse –influenta tõttu.

2-3. veebruarini Linda Nõgel koolitöös, kuid haigestus uuesti ja vabastati koolitööst 5. märtsini.

16. märtsil lahkus koolitööst õpetaja M. Vaher. Vabastati 10 nädalaks sünnituse tõttu. Asemele määrati Berta Jõgeva. B. Jõgeva on nähtavasti hoolas töötegija ja väga kokkusündlik õpetaja. 15. aprillil käis arst kooli vaatamas.

Õpilasi oli kooliaasta jooksul koolis 163. Lõpetasid algkooli 5 poissi ja 9 tüdrukut.

Täienduskooli lõpetasid 7 tüdrukut. Kooliaasta jooksul on õpilased väga palju päevi puudunud- nimelt poisid 1442 päeva ja tüdrukud 1485 päeva. Koolitöö lõpuks registreeriti lahti õpetaja kt. B. Jõgeva. Õppeaasta lõpuks

lk.32

registreeriti lahti täienduskooli õpetajad L. Nõgel. Kooliaed jäeti ka selleks suveks koolile. Kevadel õpilased puhastasid aia ära. Lubati õpilastele hoolekogu poolt õunu. Suvel aga renditi kõik viimseni välja. Õpilased jäeti juba teistkordselt ilma.

1931/32. kooliaasta

Kooliaasta algas kurva teatega. Mõniste valla volikogu otsustas jätta ainult neli õpetajat ja tegi koolivalitsusele ettepaneku üks õpetaja koht likvideerida.

Kohalt lahkus õpetaja H. Hirjel, kes valiti Häädemeeste algkooli juhatajaks. Kahju, et tubli töömees ja arusaaja kaasõpetaja lahku. Maakoolivalitsus ja maavolikogu ei koondanud üht õpetajat, sest õpilaste arv ei luba koondamist. Kuulutati uue õpetaja valimine ja valiti õpetajaks kutseta õpetaja A. Rakso, olgugi, et kandideeris 8 kutselist õpetajat. Raksot ei registreeritud kohale ja koolivalitsus määras asemele õpetaja kohusetäitjaks Arnold Tiru- lõpetanud Võru Õpetajate Seminari.

Koolitöö algas 1. oktoobril. Täienduskoolis peab algama 10. oktoobril, et aga selleks ajaks õpilasi kindlasti ei saa, siis palusin koolivalitsust lubada koolitöö algus kaheks nädalaks edasi lükata.

Lubati ka. Üles on andnud 19 õpilast. Saab näha, palju tuleb kooli.

lk. 35

Täienduskooli tuli 16 õpilast. Niisiis jääb kool töötama. IV klassi õpilased Julius Pehlak ja Theodor Jaanson varastasid valevõtmega kooperatiivi kapist raha. Juurde sai õpetaja A. Tiru. Esialgu salgasid vargust, kuid pärast tunnistasid üles. Pehlaku käest saadi kätte ka üks kroon varastatud raha. Üldse on kooperatiivi puudujääk umbes 16 krooni. Andsin varguse politseile üles, poisid lähevad kohtu alla.

Jõulu teisel pühäl korraldatakse laste pidu.. Veebruarikuu algul hakkas õpilasi haigeks jääma. Mõniste Tiitsa asundusse on sarlakid toodud. Suri üks väikene laps. Matmas olid paljude laste vanemad nagu pärast selgus. Arvatavasti sealt kaudu kanti haigus ka kooli ja varsti haigestusid mitmed õpilased sarlakitesse. 11. veebruaril jaoskonna arst sulges kooli nädalaks. Nädala möödudes taud ei olnud veel raugenud, vaid veel rohkem levinud. Nüüd sulges jaoskonna arst kooli määramata ajaks.

15. märts 1932 Täna algas koolis õppetöö. Taud on enamasti raugenud. Suri ainult üks õpilane. Vähemaid lapsi suri vallas 11. 27. aprillil oli kooperatiivi lõhkujate kohus Valgas. Mõlemad mõisteti kinni, kuid alaealiste tõttu anti vanemate valve alla.

Koolitöö lõppes 28. mail. Selle päeval lõppes õppetöö ka täienduskoolis. Suvel tuleb neil veel viis päeva järele töötada, siis saab sügisene hiljemini algamine järele jõutud.

lk. 36

31. mail 1932.a. Täna uppus Mäe-Kasa popsimaja tiiki õpetaja August Kasvand. Oli läinud sinna kokri püüdma, et nendega haugi õngitseda. Püüdes oli temale langetõbi peale tulnud, kukkunud selili vette ja et kedagi ei olnud, kes välja oleks toonud otsekohe pärast vette kukkumist, siis pärast kui vast välja toodi, ei suudetud rohkem ellu äratada.

Õppeaasta lõpuks registreeriti lahti õpetaja Milli Vaher teenistusvahekordade korraldamise seaduse alusel, sest mees on metsaülem. Kahju sellest õpetajast. Kool iseäranis aga I kl., sest Vaher töötas enamasti selles klassis, kaotab sellega väga palju. Arvatavasti niisugust õpetajat asemele ei saa.

Kooliaasta lõpuks registreeriti lahti ka õpetaja A. Tiru kui Maakoolivalitsuse poolt määratud.

Vallavolikogus oli jällegi ühe klassi sulgemise küsimus. Häälteenamusega otsustati kool töötama jätta viie klassikomplektiga ja täienduskool 6 klassi. Niiviisi tuleb tänavu Mõnistlesse valida kolm uut õpetajat. Valiti kaks korda.

Esimene kord sai valituks endine õpetaja Hugo Hirjel, kes Häädemeestelt tagasi tuli ja Arnold Tiits, Mõniste valla oma kodanik, Võru Õpetajate Seminari lõpetaja. Kolmandat õpetajat ei saadud valida, sest kaks kandidaati Arnold Tiru ja Elisabet Sillaots said kumbki ühevõrra (9 häält). Teistkordsel valimisel valiti häälteenamusega õpetajaks Arnold Tiru. Õpilasi oli koolis 1931/32 õ.a. 166. Kooli lõpetasid 11 õpilast. Tulevaks kooliaastaks on näha õpilaste arvu veelgi suurenemist, nii ei saa klassi koondada.

lk. 37

1931/32 õ.a. alates viidi Mõniste kool ühes mitme teise Võrumaa kooliga

Valgamaa koolinõuniku piirkonda. Olgu tähendatud, et Valgamaa koolinõunik hr. August Kõiv on Mõnistes üles kasvanud. Isa oli Mõnistes Liisa kooli õpetaja. Koolinõunik hr. Kõiv on töökas inimene ja kui endine algkooli õpetaja, kooli ja kasvatusküsimustes väga hää nõuandja. Revideeris kooli õppeaasta jooksul kaks korda. Et tema hää õppe- ja kasvatustöö tundja on, siis olid tema revideerimised kui ka nõuandmised palju põhjalikumad kui senini. Iseäranis suurt hoolt näis ta tundvat täiendusklassi üle.

Esimesest jaanuarist muudeti täiendusklassi õppekava koolinõuniku nõudmisel. Endise tunnikava järele pandi suuremat rõhku majapidamise pääle. Uue tunnikava järele langes päärõhk aga kangakudmise, õmblemise ja naiskäsitöö pääle. Ühtlasi jäeti ka majapidamisele tarviline osa.

lk.38

1932/33.õppeaasta

Koolitöö algas 3. oktoobril. Täienduskool pidi algama 10. oktoobril, et aga õpilased veel kooli ei saa tulla koduste tööde tõttu, siis lükati koolivalitsuse loaga koolitöö algus 24. oktoobri peale edasi. Käesoleval kooliaastal on täienduskooli ilmunud rohkem õpilasi kui kunagi varem -24. novembril on juba 18 õpilast. Et õpilaste arv tõuseb, siis võib siit kindlat järeldust teha, et kool sai möödunud õppeaastal aja nõuetele vastavalt ümber korraldatud. Selles on kõige rohkem tänu ära teeninud koolinõunik härra Kõiv, kellel Valgamaalt selleks head kogemused on.

Õpilaste arv täienduskoolis jäi käesoleval aastal püsima 18 peale. Täienduskooli ei määrata ikka miskipärast, vist ei saa kohast, tunniandjat õpetajat.

5. detsembril revideeris härra koolinõunik kooli. Üldiselt jäi tööga rahule. 26. detsembril korraldas õppenõukogu peoõhtu, millest 133 krooni 60 senti sisse tuli. 9. jaanuaril 1933.a. jõudis kohale täienduskooli tunniandja õpetaja Salme Viirsoo ja täienduskooli õpetajad jaotasid tunnid omavahel nii, et Linda Nõgel annab nädalas 26 tundi ja Salme Viirsoo 11

tundi. Pääle nende tundide andis õpetaja Juuli Utsal temale ka oma 2 tütarlaste käsitöö tundi IV-V-VI klassis.

17. jaanuaril. Täna haigestus õpetaja Juuli Utsal ja hr. jaoskonna arst dr. V. Mikk andis temale ühe kuu aega tervise parandamiseks. Saatsin selle teate otsekohe Maakoolivalitsusele ja palusin määrata asetäitjat õpetajat.

26. jaanuaril. Eile õhtul jõudis kohale asetäitja õpetaja Leonhard Põder Vaabina vallast.

Täna käis jaoskonna arst õpilasi üle vaatamas.

lk.39

Muuseas leidis ta, et koolimajas on väga palju tolmu, mispärast tuleks tingimata pörandad õlitada. Õpilaste tervisliku seisukorraga oli rahul. Ainult kahel õpilasel 155 ülevaadatud õpilasest leidsid sügelisi ja 2 õpilasel ei töötanud süda normaalselt 23. veebruar- täna tuli õpetaja Juuli Utsal ametisse tagasi.

26-27. mail ei võta mina kooli tööst osa, sest kodus jäi tütar sarlakitesse ja arst keelas minul päevil kooli minna.

23. juunil sõitis õpilaste ekskursioon Tallinna. Viibiti ka laulupeol. Ekskursioonil oli 32 õpilast 5., 6. ja täiendusklassist õpetajate Ed. Ploomipuu, H. Hirjeli, Arnold Tiitsi ja Arnold Tiru saatel.

Õppenõukogu kassast sai 159 krooni toetust ekskursiooni korraldamiseks. Õppeaasta lõpul registreeriti lahti täienduskooli õpetajad Linda Nõgel ja Salme Viirsoo. Õppeaasta lõpul sain teateid, et HM on Mõnistes otsustanud täienduskooli sulgeda väheste õpilaste arvu tõttu. Saatsin koolivalitsusele teate, et õpilasi on 18 ja palusin samme astuda, et kooli mitte ei suletaks.

lk. 40

1933/34. õppeaasta

Algab kooliaasta täienduskooli hädadega. Pääle pool valla volikogu pooldab täiendusklassi sulgemist. Sulgemine ei läinud volikogus läbi. Nüüd võeti üles küsimus kas ei tuleks täienduskooli õpilased maksustada. Nõukogu võttiski vastu otsuse, et oma valla õpilastel tuleb maksta kakskümmend ja võõra valla õpilastel kolmkümmend krooni. See otsus on täiesti ülekohtune, sest vald tahab siit saada kõrvalteenistust- sissetulekut kuna eelarve järele on kulu iga õpilase kohta ainult ligi 7,5 krooni, tegelikult aga veel väiksem- Maakoolivalitsus ei lasknud seda otsust kinnitada ja saadeti tagasi uuesti otsustamiseks. Nüüd suurte tülidega kustutati maks täiesti. Tuli aga ootamatult uus häda

Ministeerium loeb kooli ikka suletuks. Ja kui edasi töötada, siis tuleb kool uuesti avada ja selleks on tarvis leida vähemalt 20 õpilast. Käisime kõik õpetajad peale Arnold Tiru, kes loobus kaasa aitamast, valda mööda õpilasi täienduskooli kauplemas. Pale selle käisin mina Vana-Roosa vallas ja Linda Nõgel Saru vallas. Lõppude lõpuks sain niipalju, et täienduskooli lubasid tulla 23 õpilast. Saatsin selle teate Maakoolivalitsusele ja ministeeriumist tuligi teade, et on lubatud töötada kui õpilaste arv ei lange alla 20.

Algkooli kogus täna väga palju õpilasi-arv tõotab saada rekordarvuks. Täienduskooli tuli tõesti 22 õpilast. Kogu talve koolitöö oli harilik. Koolitöö ei seisnud ühtegi päeva. Kevadel lõpetasid VI klassi 21 õpilast.

lk. 41

See on vist kõige suurem lõpetajate arv Mõnistes, sest uue koolikorralduse järele ei saa kuuendasse klassi millalgi enam nii palju õpilasi.

3. juunil – täna on täienduskooli õpilaste väljanäitus. Ka hr. koolinõunik A. Kõiv tuli näitust vaatama. Kogu näitusega jäi rahule, märkis ainult, et kudumistöodes on märgata vähe tagasiminekut. Näitust külastas ka Pikasilla täienduskooli õpilaste ekskursioon. Koolis oli

käesoleval aastal üldse 182 õpilast, algkoolis poeglapsi 104 ja tütarlapsi 78; täienduskoolis 22 õpilast. Algkooli lõpetasid 12 poeglast ja 9 tüdrukut. Täienduskooli lõpetasid 18 õpilast. Suvel sai teatavaks, et koolinõunik hr. A. Kõiv Petserimaale läheb. Saab näha, kes meile koolinõunikuks tuleb. Härra Kõiv oli väga tubli koolimees ja kahju on tema lahkumisest, sest sellega kaotavad Valgamaa ja osalt Võrumaa õpetajad oma parima nõuandja. Jääb koolide eest hoolitseja.

lk. 42

1934/ 35. õppeaasta

Käesolev õppeaasta algab koolimaja korraldamise tähe all. Koolimajal lasti kõik aknad valgeks värvida- tuli maksma 150 krooni. Värvimiseks oli ka viimane aeg, sest alumise korra aknad olid mitmed juba mõranema hakanud- olid värvitud umbes 20-25 aastat tagasi.

Sai teatavaks, et koolinõunikuks tulla Läänemaa koolinõunik hr. M. Univer. Sain vennaga kokku ja tuli juttu koolinõunikust. Vend ütles tundvat härra M. Univeri- oli olnud tema õpetajaks Tartus, olla väga lahke ja vastutulelik inimene ja hea õpetaja olnud.

Algkooli õppeainete hulgast kaotati võõrkeel, kuid lubati õpetada kui seda soovib omavalitsus. Meil võeti saksa keele asemele inglise keel.

Sügisel algas häda jällegi täienduskooliga. On juba ette näha, et 10. oktoobriks – koolitöö alguseks õpilasi ei tule. Sellepärast palus õppenõukogu Maakoolivalitsust lubada lükata täienduskooli töö algust edasi kahe nädala võrra. Kuid ka siis ei tulnud tarvilist arvu õpilasi. Ootas kuni novembri alguseni- osa õpilasi küll juba töötas- siis tuli kokku 20 õpilast, nende hulgas 4 õpilast, kes ainult kudumist õppisid.

Novembrikuu lõpul haigestus õpetaja Arnold Tiru kopsupõletikku. Mõne päeva pärast haigestus ka õpetaja Hugo Hirjel. Asemele määrati L. Prants ja Aino Tiru. 17. detsembril tuli H. Hirjel koolitöösse.

Arnold Tiru asus koolitöösse 2. I 1935.a.

Märtsikuu lõpul lahkus täienduskooli õpetaja Salme Hallik-läks Tartusse sünnitusele. Asemele määrati Elisabeth Nögel.

lk.43

Uus koolinõunik revideeris kooli ja jäi kooliga rahule. Oli väga viisakas ja asjalik ning hää nõuandja. Nähtavasti on praegune koolinõunik samasugune nagu oli eelminegi ja see on ainult kasuks õppetööle ja Eesti kooli arenemisele.

5.aprillil revideeris täienduskooli H.S. M. Kutseoskuse osakonna juhataja hr. Kiivret. Tööga jäi üldiselt rahule. Kuid oli ka puudusi, kangakudumises iseäranis. Õpilasi olla koolis vähe ja sellepärast tulla täienduskooli sulgemisele. Pidavat olema 20 alalist õpilast ja peale selle võivad olla aineõppijaid. Otsustas, et kool tuleb üle viia kuhugi suuremasse kohta, kus jälle leidub õpilasi, kuna Mõnistes on enamus õpilasi õppinud juba koolis ja uusi ei tule enam niipalju juurde. Arvas, et tuleks viia Rõugesse.

24. mail Täna sõitis kogu kool õppereisile Tahevale. Õppereisil käies oli kõik korras. Õnnetusi ei juhtunud.

Koolis oli õppeaastal 94 poeglast ja 78 tüdrukut, kokku 172 õpilast algkoolis ja täienduskoolis 19 õpilast, sest üks õpilane lahkus koolist talvel. Lõpetasid algkooli 6 poissi ja 2 tüdrukut ja täienduskooli 12 tüdrukut.

Käesoleval kooliaastal ei käinud jaoskonna arst kordagi kooli vaatamas. Lastevanemates on sellepärast pahameel.

Suvel selgus, et täienduskool viiakse üle Erastvere valda. Selgus ka, et Mõnistest lahkub õpetaja Arnold Tiru ja asemele tuleb Oskar Hummal- Põlgaste Algkooli juhataja, sest Tiru paigutatakse sinna juhatajaks.

lk.44

1935/ 36. õppeaasta

Käesolev õppeaasta algas koolile koolimaja suuremate remonttöödega. Nimelt värviti koolimaja väljastpoolt ja ehitati ümber 1 ahi, kuna kaht ahju põhjalikult parandati.

Ka õpetajaskonnas oli suurem muudatus. Arnold Tiru lahkus ja asemele tuli Oskar Hummal. Samuti lahkus õpetaja Julia Utsal ja asemele tuli Helene Sökk- nad vahetasid vabatahtlikult üksteisega kohti. Õpetaja Julia Utsali äraminekuga küll kool midagi kaotanud ei ole, sest temal kuidagiviisi õppetöö ei edenenud. Ka oli tema õpilaste seas täiesti lugupidamise kaotanud, siis ei jäänud temal muud üle kui siit ära minna.

Täienduskooli inventar anti enamasti kõik üle Erastvere täienduskoolile. Siia jäi ainult osa puutöö riistu ja ka kõik õppenõukogu summadega ostetud inventar. Käesolev õppeaasta on üks paremaid ilmastiku poolest, puudujate arv on väiksem kui kunagi varem. Neljas klass on kooliskäimise poolest korralikum-üle 50 päeva ei ole ühtegi õpilast puudunud.

Aprilli kuul levis koolis kerge gripp. II ja III klassides haigestus õpilasi üle poole., kuid ainult mõneks päevaks ja siis olid jällegi koolis. Rääkisin jaoskonna arstiga. Tema arvas, et kui edasi levib, siis peaks kooli nädalaks sulgema. III klassis on õpilased enamasti kõik koolis. Gripp on möödunud.

10. mail. Täna pühitsesime üleriiklikku emadepäeva. Selleks oli korraldatud Hargla kirikus jumalateenistus. Kirikusse kogunesid ka kõik Hargla kihelkonna koolid ja enamasti kõik õpetajad. Jutlustas kirikuõpetaja J. Maior. Kõik oli väga ilus ja kohane. Õpilased laulsid. Kõik koolid moodustasid ühe suure koori.

lk.45

Käesoleval kevadel täiendasime kuusehekki – istutati kuivanud kuuskede asemele uued. Selleks saime Taheva taimeaiast 150 noort kuuske, missuguseid istutasime heki pikenduseks, kuna kuivanute asemele tõime taimi kooli krundilt.

Kooli aia asutamisega on üldse väga täbar lugu. Vallavalitsus ei hooli sellest suuremat. Sellepärast ei ole aia asutamiseks midagi muud tehtud kui kooli poolt hekk istutatud. Võtsin kooli eelarvesse aia asutamiseks üles ligi 500 krooni ja hoolekogu esitas selle summa ka vallavalitsusele. Volikogu jättis aga ainult 50 krooni. Hoolekogu protesteeris, kuid Maavalitsus kinnitas volikogu otsuse jättes hoolekogu protesti tähele panemata. Sellega on käesoleval aastal aia asutamine võimatuks tehtud, sest 50 krooniga ei saa kooli õue ja aiamaa ümber taragi ehitada.

17. mail Suri õpilane Karmilla Schmidt. Olime täna kogu kooliga teda leinamajast ära saatmas.

18. mail Täna korraldasime metsapäeva.. Käisime Mõniste metskonnas Põlde vahtkonnas metsa külimas. Külvasime umbes 2 hektarit. Töö juhendajateks olid kohalikud metsnik hr. H. Pastarus ja metsavahid. Õpilased töötasid suure hoolega.

Neljanda, viienda ja kuuenda klassi osa õpilasi käisid ekskursioonil 21-24. maini Petseris Taevaskojas ja Tartus. Kuuenda klassi lõpetajaid oli 13 õpilast. Koolitöö lõppes 29. mail.

lk.46

1936/37. õppeaasta

Kooli aia asi hakkab nähtavasti nihkuma, sest Maakoolivalitsus ei lubanud kooliaeda asutada Mõniste mõisasüdamesse, sest sinna on 5 km koolimajast. Nüüd hakatakse kooli aia jaoks maad parandama. Selleks veeti umbes 300 koormat musta mulda, mõni koorem sõnnikut ja mõned koormad savi. Ka aia lipid osteti. Postid ja latid osteti juba möödunud kevadel. Imelik on ainult see, et tara ehitamine ei nihku. Tehakse päeviti, küüdi korras.

Nüüd koolitöö ajal panevad töömehed paigale ainult postid ja lõövad latid peale, kuna õpilased on tööõpetuse tundides lipid lõõnud. Nii edeneb töö palju kiiremini. Osa aiamaad künti juba üles. Õpilastega juurisime välja juba mitu puud, mis olid aia maaalal ja

ei sobinud aeda. Suutsime õpilastega tara peaaegu valmis ehitada. Tööd tegime tööõpetuse tundides. Lippidest tuli puudus ja osa tara jäi tegemata. Sain vallavalitsuse kaudu suure häda ja norimisega niipalju, et plaanis ette nähtud ilupuud telliti ülikooli õppe-ja katsemetskonnast ja need istutasime maha. Kogu aiamaa künti üles. Kavatsesime pärast koolitööd sõitu ekskursionile Põhjarannikule. Saime aga kuulda, et mõned õpilaste vanemad rääkinud nagu sõidaks õpetajad õpilaste kulul, kuigi kaasasõitjate õpetajate sõidukulud jäid õppenõukogu kanda ja õppenõukogu

lk 47

kassast sai otsustatud isegi õpilastele toetust anda, sellepärast jäeti ekskursion ära. Lõpuks peeti algkooli lõpetajate päeva. See oli esmakorraline üle riigi. Meie koolis aga ei olnud see esmakordne, sest et meie juba täienduskooli siinoleku ajal pidasime täienduskooli lõpupidu ja viimaks ühinesid ka algkooli kuuenda klassi lõpetajad ning niiviisi oli igal aastal koolitöö viimase päeva õhtul kooli lõpetajate pidu. Siin ei saanud küll parimad lõpetajad kingitusi, vaid ühine teelaud, laulud ja muud ettekanded olid siiski.

Nüüd sellel aastal oli aga see päev siiski suurepärasem, sest nüüd oli ka kingitusi parimatele õpilastele. Raha selleks annetasid Mõniste Vallavalitsus kümme krooni, Mõniste Haridusselts viis krooni, Mõniste Vabatahtlik Tuletõrje Ühing viis krooni, Kaitseliidu Mõniste rühm viis krooni ja Noorkotkaste Mõniste jaoskond viis krooni. Mis keegi sai ja kui palju oli saajaid, leidub õppenõukogu protokollis. Päevast võtsid osa peale õpetajate ja õpilaste enamus lapsevanematest. Kõik olid väga rahul.

23. juunil Eile külastas koolimaja Haridusministeeriumi Koolivalitsuse direktor I. O. Kiisel. Mina ise koolis ei olnud. Olin Mõniste asunduses Kaitseliidu Varstu Malevkonna parki ja peoplatsi korraldamas, sest täna on malevkonna peo päev.

Nähtavasti on jäänud kõigega enam-vähem rahule, ei olla mingisuguseid märkusi teinud nagu räägib kooliteenija, kes näitas ruume ette ja oli vastanud küsimustele. Ka ajalehes ei ole Mõniste kooli kohta direktori seletuses midagi öeldud.

lk.48

1937/38 õppeaasta

Mitu korda olen palunud vallavalitsusest lasta kooli aiamaa ümber künda ja äestada, aga seda ei tehta.

Sügisel koolitöö ajal algab jällegi kodukaunistamine. Istutasin aeda õpilaste kaasabil kasesalu ja sarapuupõõsad, pargi alla saari ja aia äärt mööda lõhmuseid, pihlakaid ja saari ning vahtraid.

Koolitöö arenes talve jooksul normaalselt. Olen hädas ainult õpetaja Hummaliga, sest tema joob ja väga tihti ilmub koolimajja, tihti ka koolitöösse viinastunult. Tihti juhtub ka nii, et härra Hummal tuleb kainele tööle ja kui näeb, et inspektorit ei tule, siis on märgata, et on viina võtnud. Halb on ka see, et tema viina väga kergesti kätte saab, kuna viinapood asub koolimajast 350 m kaugusel.

Ka tänavu nagu eelmistelgi aastatel, on viis klassikomplekti- 5. ja 6. klassi õpilased on ühes komplektis.

Õpetaja Hugo Hirjel oli neljakuulisel palgata puhkusel, et lõpetada ülikooli. Asetäitjaks saadeti Maakoolivalitsuse poolt Elisabet Koemets. Iseloomult oli pr. E. Koemets avalik ja otsekohene, heatahteline. See võib ka olla sellest, et tema on sügavalt usklik inimene. Tööd tegi päris korralikult ja varsti võitis õpilaste poolehoidu.

Koolitöö algas I kl. 13. sept., teistes 27. sept. ja lõppes 28. mail.

Õpilasi oli I kl. –27, II kl.-35, III kl.- 33, IV kl. –24, V kl.-20 ja VI kl. 20. Kokku 68 poeglast ja 81 tütarlast. Lõpetajaid oli I kl.-26, II kl.-19, III kl.-24, IV kl.-16, V kl. –9 ja VI kl.-15

30. mail korraldati teistkordselt “Algkooli lõpetajate päev”. See on tervitav, sest sellega annab palju hoogu juurde, et lapsed katsuksid ikka lõpetada kuus klassi.

lk.49

Teistkordselt oli see Haridusministeeriumi ettekirjutuse järele, kuna meie kool on seda korraldanud juba mõned aastad varemgi. Ei olnud ainult kindlat kava- ükskord tehti seda üksiti ja teinekord teisiti. Täienduskoolil oli see igal kevadel kindla kava järele. Annetuse said mitmed õpilased. Raha selleks saime Vallavalitsuselt, Hariduseltsilt, Kaitseliidult., Naiskodukaitselt ja Tuletõrje ühingult. Kooli palvele, annetada algkooli lõpetajatele väikene summa, ei tulnud vastu Mõniste Põllumeeste Selts.

Algkooli lõpetajate päevast võtsid ka osa lapsevanemad, vallavalitsus, hoolekogu ja kooli õppenõukogu kui ka raha annetanud seltside esindajad. Vallavanem hr. August Kirsipuu saatis omalt poolt veel hulga kaski kooliruumide kaunistamiseks. Peale ametliku osa oli ka ühine söögilaud. Siin viibiti rõõmsas meeleolus.

28. mail istutati kooli õpilaspere ja õpetajate juuresolekul kooli lõunapoolsesse külge muru keskele Eesti Vabariigi esimese presidendi Konstantin Pätsi auks tamm. Tamme istutamise eel pidasin õpilastele selgituskõne meie armsa riigijuhhi tööst ja tegevusest ja ütlesin, et meie kõik peame temale kaasa aitama, igaüks oma jõudu mööda meie riigi ülesehitavas töös. Istutamisel kandsid kõik- nii kooli õpilased kui ka õpetajad tammele mulda juurtele, et nii nagu iga peotäis mulda aitab juurtel kasvada ja kosuda, et tema saaks elada kaua aastaid, nii ka meie riigi iga kodaniku kaasabi ja kaastöö meie riigile igaühel oma kutsealal kergendab ja aitab meie armsal riigijuhhil kindlustada ja korraldada meie riiki nii, et tema püsiks jäädavalt.

lk.50

1938/39.õppeaasta

Õppetöö algas I klassis 12. septembril, teistes klassides 26. septembril. Esimeseks septembriks lahkus õpetaja ametist õpetaja O. Hummal, minnes pensionile. Sellega on meie kool pääsenud, sest nõrgemat õpetajat koolitöös ei suuda mina ette kujutada. Asemele määrati Lätimaalt Rudolf Sikk. On noor mees. Pealtnäha korralik ja inimene, kes nähtavasti tunneb hästi oma tööd. Elame-näeme, kuidas töö edeneb. Et kooli eelarvesse on võetud summa kooliaia arendamiseks, siis tuli käesoleval sügisel aiatöös palju ära teha. Tartu Ülikooli õppe- ja katsemetskonnast sai tellitud heki- ja muid ilupõõsaid ja need kõik istutati. Istutamiseks kaevasime õpilastega kraavid, sest pinnas on punane liiv ja täitsime need pinnalt võetud mustema huumusrikka mullaga. Kõik see muld tuli õpilastel kanda pangedega- muud kandmisvahendid kui ka vedamise abinõud puuduvad. Ka tarbeaia asutamisega jõudsimme niikaugele, et oleks viljapuid istutada. Sööt on ülesharitud ja ühe suve seisnud kultuuride all. Nimelt vallavalitsus ei ostanud sõnnikut, nagu kavas on ette nähtud, siis vallavanem lubas minul sinna panna kartulid ja mina panin kartulitele sõnnikut 32 koormat- nii sai kooliaia maa laudaväetist. Õuna-, ploomi-, kirsi- ja pirnipuude istutamiseks kaevasime 2,5-3 meetri laiused ja 90 cm sügavused augud, et rohkem liiva välja võtta. Vallavanem August Kirsipuu oli nii vastutulelik, et andis vallast küüdihobuseid.

lk.51

Küüdikorras toodi igasse auku 2 koormat savi. Savi lubasid tasuta oma maalt Rudina talu peremehed. Nüüd täitsid õpilased augud jällegi nagu heki kraavidegi juures mustema mullaga. Tarbepuud ostsime Tartu Ülikooli katseaiast Raadilt, ETK ja kaks ploomipuud K. Villi ärist. Kõik puud istutasid õpilased õpetajate juhatusel. Kõik see töö nõudis õpetajatelt väga palju hoolt. Õpilased –IV, V ja VI klassid nägid palju vaeva. Kas kõigest sellest tööst ka midagi suurt tulu on, näitab tulevik. Pinnas kooliaias on väga halb

punane liiv ja suvel kuivab väga sügavale: nii möödunud 1938.a suvel, kuna oli kaks nädalat põuda, kuivasid siin minu kartulitel varred ära ja sügisel sain vähekeste rohkem kartuleid kui kevadel maha panin. Vett valamiseks ei ole, sest kaev on õhukene ja annab suvel põuase ilmaga vähe vett.

28.veebruaril 1939.a. Täna sulgeb kooliarst kooli mumpsitõttu. Õpilasi on haigestunud 58%. Õppetöö seisab kuni 6. märtsini.

13. märts- mumps ei raue, vaid õpilasi hakkab jällegi rohkem haigestuma. Saadan küll haigestunud õpilase otsekohe koju, aga see ei aita.

16. märtsil Mumps ei raue. Kutsusin välja Vana-Roosa jaoskonna arsti ja arst sulges kooli uuesti kuni 26. märtsini. Väga halb, nüüd jääme tööga palju järele! Kas suudame kevadeks järele jõuda? Haigus oli üldiselt kerge, raskemaid komplikatsioone ega surmajuhtumeid ei olnud. Peaaegu kõik õpilased põdesid haigust.

Alates 27. märtsist käivad õpilased korralikult koolis- mumps on raugenud
Õppenõukogu liikmeteks on õpetajad Ed. Ploomipuu, H. Hirjel

lk.52

A.Tiits, R. Sikk ja Helene Sikk, lastevanemate esindaja Hugo Paltsepp ja hoolekogu esindaja Elmar Hanimägi.

Hoolekogu liikmeteks on õpetajad Ed. Ploomipuu ja R. Sikk, lastevanemate esindaja J. Lehes ja Elmar Hanimägi, vallavolikogu esindajateks Joh. Lindenberg ja H. Kirsipuu. Käesoleval õppeaastal oli 5 klassikomplekti ja eraldi töötasid I, II, III ja IV kl., V ja VI kl. olid ühendatud üheks klassiks.

Koolis oli õpilasi I kl. –30, II kl.-29, III kl.-28, IV kl. 29, V kl.-24 ja VI kl. 16 õpilast.

Õppetöö lõppes 26. mail 1939.a.

Õppeaasta lõpuks registreeriti lahti õpetaja Rudolf Sikk, kes oli määratud kuni 1. aug. 1939.a. Kes asemele saab- ei tea. Õpetaja R.Sikk avaldas soovi, et tema soovib tagasi tulla.

1939/40.õppeaasta

Õppetöö algas I klassis 11.septembril, teistes klassides 25. septembril. Õppeaasta algul ei olnud viiendat õpetajat, kuna R. Sikka ei olnud veel tagasi määratud, sest temal kui Läti riigi kodanikul, puudus tööluba. Hangiti tööluba, kuid R. Sikk ei saanud siiski tulla, sest Lätis kutsuti reservväe ohvitseride õppusele ja ka R.Sikk pidi õppusele minema- sellepärast tema loobus üldse õpetaja kohast.

Õpetaja Hugo Hirjel lubati palgata puhkusele 1. septembrist kuni 1. augustini 1940.a. Õpetaja H. Hirjel läks nimelt Ülemaalise Töölisühingute Keskliidu nõunikuks 25. septembril. Täna sain kirja, et Elle Verrev määrati õpetaja kohusetäitjaks 1. septembrist 1939 kuni 1. augustini 1940.a. Et aga õpetaja R. Sikk ei saanud enam õppetööle tagasi tulla, siis oli ka see koht vakantne.

lk.53

Õpetaja R. Sika asemele määrati õpetaja kohusetäitjaks Elisabet Paide. 1. oktoobrist 1939 kuni 1. augustini 1940.a.

Nii võib kool jälle korralikult töötada. Õppejõududeks on Ed. Ploomipuu, Arnold Tiits, Helene Sikk, Elle Verrev ja Elisabet Paide.

Klassikomplekte käesoleval õppeaastal on 5- ühendatud on nagu varemgi V ja VI kl. üheks komplektiks, teised klassid töötavad lahus.

6. detsembril 1939.a. Rõuge jaoskonna arst sulges I, II, III ja IV klassid leetrite tõttu, sest väga palju õpilasi haigestus leetritesse: nii oli I klassis 25 õpilasest terved 8 õpilast, II kl. 28 õpilasest terveid 5 õpilast, III klassi 32 õpilasest terveid 9 õpilast ja IV klassis 28 õpilasest terveid 18 õpilast. Õppetöö katkestati alates 7.detsembrist 1939 kaheks nädalaks.

9.detsember- maaarst sulges täna ka V ja VI klassi, sest ka siin jäid õpilased leetritesse, kaheks nädalaks.

Sellega on õppetöö katkestatud kuni pühadeni. Ära jääb ka nüüd keskmisel pühal kavatsatud koolipidu ja ka kooli jõulupuu.

Et koolile kuidagi sissetulekut saada, siis leppisin Naiskodukaitsega kokku, et kool lubab neil keskmisel pühal pidu korraldada, millest nemad koolile annavad kolmanda osa peo puhtast ülejäägist.

14. veebruaril 1940.a. Täna sain Elle Verrevi haiguselehe, mille järele tema, Elle Verrev, on vabastatud koolitööst 14. veebruarist alates raseduse tõttu. Maakoolivalitsus saatis asemele tagavara õpetaja Linda Raistiku.

3. märtsi 1940.a. Täna sain kirja, et õpetaja kohusetäitja Elisabet Paide on kinnitatud Mõniste Algkooli õpetajaks arvates 24. veebruarist 1940.a.

Õpilaste hulgas levib läkaköha. Väga palju õpilasi on haigestunud. Saadan küll haiged otsekohe koju, aga köha levib. Töötamine on väga raske, sest palju õpilasi puudub. Õppetöös jääme maha ja ei tea, kuidas jõuame järele!

lk.54

Õpetaja Elisabet Paide haigestus ja Vana-Roosa jaoskonnaarst vabastas tööst kaheks nädalaks. Maakoolivalitsus saatis tagavara õpetaja Alfred Antoni. Õpetaja E. Paide vabastati veel töölt üheks nädalaks ja õpetaja A. Anton töötab edasi. 20. aprillil Täna tuli koolitöösse tagasi õpetaja E. Paide.

22.aprillil Täna tuli koolitöösse õpetaja E. Verrev. Õpetaja E.Verrev oli koolitöös ainult kaks päeva ja jäi uuesti koju- tema olla haige.

26. aprillil sain haiguslehe, mille järele õpetaja E.Verrev on vabastatud õppetööst 25. aprillist kuni 11. maini 1940.a.

Astusin ühendusse Maakoolivalitsusega ja asemele saadeti tagavara õpetaja L. Raistik. Koolis töötavad õpetajad on küll kogu aja püüdnud asendada puuduvate õpetajate tunde, kuid et me üldse oleme koolitööga haiguste tõttu järele jäänud, siis on teise õpetaja asendamine väga raske.

Olgugi, et haigused sellel õppeaastal õpilasi palju nõrgestasid, jõudsimme õppetööga siiski rahuldavalt lõpule

Ei tea mis sünnib- Venemaa kommunistid okupeerivad Eesti! Mis saab koolitööst?

Kroonika on kirja pandud Mõniste Algkooli juhataja Eduard Ploomipuu poolt aastatel 1918-1941.

Kroonika asub Mõniste Kooli arhiivis.

Arvutisse trükkis kroonika endine kooli ajaloo õpetaja Aili-Külike Paeglis.

EDUARD PLOOMIPUU

Eduard Ploomipuu sündis 17.juulil 1890.a. Mõniste vallas.

Alghariduse omandas Mõniste Algkoolis. Õpinguid jätkas Valga Linnakoolis, kus lõpetas 2-aastased pedagoogilised kursused.

Õpetajatööd alustas ta Peetri-Liisa (Mõniste) Algkoolis 1912.a.

Esimese maailmasõja päevil mobiliseeriti sõjaväkke.1917.a. lõpul valiti Mõniste koolijuhatajaks, kellena töötas 1941.a.Tööd õpetajana jätkas kuni surmani.

Oli sirgjooneline inimene ja seetõttu juhtus vallavalitsusega mitmeid arusaamatusi, mille arutamine lõppes Riigikohtu õigeksmõistva otsusega koolijuhataja kasuks. Ta juhtis kooli kindlakäeliselt. Paljud õpilased on meenutanud tema aukartustäratavat pilku ja nõudlikkust. Oma õpilastes kasvas ausust ja õiglust. Õpetaja Ploomipuu ranguse korvas ainete arusaadav õpetamine, mis andis tugeva põhja edasiõppimiseks.

Oli vallarahva silmis lugupeetud inimene, osales seltsielus, ristis lapsi ja pani surnuid puusärki. Eduard Ploomipuu oli koolijuht-õpetaja, kelle käe all said õpetust üle 40 aasta kõik Mõniste koolis õppijad.

Hea õpetaja ja kolleeg suri 5.jaanuaril 1955. aastal ja puhkab Hargla kalmistul.